

BØRNEKULTURHOVEDSTAD

EN ANALYSE AF UDVALGTE BØRNEKULTUR- PROJEKTER UNDER AARHUS 2017

rethinkIMPACTS RAPPORTER:

Evaluering og forskning i Aarhus 2017, nr. 11 2017
Tanja Phaff Louring og Louise Ejgod Hansen

Kolofon

Serietitel og nummer	rethinkIMPACTS rapporter. Evaluering og forskning i Aarhus 2017 nr. 11
Titel	Børnenes kulturhovedstad
Undertitel	En analyse af udvalgte børnekulturprojekter under Aarhus 2017
Forfatter	Tanja Phaff Louring og Louise Ejgod Hansen
Udgiver	rethinkIMPACTS 2017
URL	http://www.projects.au.dk/2017
Udgivelsesår	2018
Redaktion	Louise Ejgod Hansen
Redaktionssekretær	Julie Langdal Andersen
Organisation	rethinkIMPACTS 2017 er et strategisk partnerskab mellem Aarhus 2017 og Aarhus Universitet, der er ansvarlig for den forskningsbaserede evaluering af Aarhus som europæisk kulturhovedstad i 2017. Som en del af evalueringen udgives en række forsknings- og evalueringsrapporter, der tilsammen har til hensigt at belyse de sociale, kulturelle, politiske og organisatoriske, image og identitetsmæssige samt økonomiske effekter af Aarhus 2017.
Emneord	Børnekultur, Trædesten, Kultur på tur; Ønskelandet, Snapsting for børn

AARHUS
UNIVERSITET

RETHINKIMPACTS 2017

Indhold

Forord	5
1.0 Indledning.....	6
2.0 Præsentation af de fire projekter.....	9
2.1/ Kultur på Tur og Spektakelfestival	9
2.2/ Snapsting for Børn	10
2.2.1/ Kunstnerassistenter	11
2.2.2/ Helgener & Byporte.....	12
2.3/ Trædesten.....	13
2.3.1/ Flaskepostfortællingen.....	14
2.3.2/ Flaskepost som æstetisk princip	14
2.3.3/ Flaskepost som værdi	15
2.3.4/ Institutionel kontekst.....	15
2.3.5/ Udviklingsproces.....	15
2.4/ Ønskelandet.....	16
3.0 Evaluering: udvalg af cases og valg af metoder	18
3.1/ Undersøgelsesfelt.....	19
3.2/ Publikums/deltagelsesundersøgelser børn	19
3.3/ Børneforskere: Kultur på tur og Snapstinget for børn	21
3.4/ Evalueringsworkshops med børnene: Kultur på Tur	23
3.5/ Evalueringsworkshops med de professionelle aktører	25
3.6/ Følgeforskning.....	25
4.0 Kultur for, med og af børn	27
4.1/ Kultur for børn	27
4.2/ Kultur med børn.....	28
4.3/ Kultur af børn.....	29
4.4/ Kultur for og med børn	29
4.5/ Kultur af børn i projekterne	31
4.6/ Fremvisning.....	34
4.7/ Produkt – holdbarhed og kvalitet.....	35

5.0 Kulturel refleksion – fem forskellige didaktiske vinkler	39
5.1/ Æstetiske og kulturelle udfordringer	44
5.2/ Tværfagligt samarbejde	46
6.0 Afslutning: Gentænkt børnekultur?	50
7.0 Litteratur.....	52
8.0 Bilag	53

Forord

rethinkIMPACTS rapporter er et vigtigt resultat af samarbejdet mellem Aarhus Universitet og Aarhus 2017 om at bidrage med ny viden om mange forskellige aspekter af at være europæisk kulturhovedstad. Rapporterne vil formidle resultaterne af de forskellige forsknings- og evalueringsprojekter, der i perioden op til, under og efter 2017 vil blive gennemført som en del af rethinkIMPACTS 2017. Hensigten er at gøre denne viden bredt tilgængelig.

Denne rapport ser på udvalgte børnekulturprojekter og giver dermed et indblik i, hvordan kulturhovedstaden er oplevet fra et børneperspektiv. Rapporten bygger på to selvstændige forskningssamarbejder med specifikke børnekulturprojekter under Aarhus 2017. Det ene er *Trædesten* ved Aarhus Musikskole, som Louise Ejgod i perioden 2012-2017 har været følgeforsker på i samarbejde med kollegaerne Birgitte Stougaard og Dorthe Refslund Christensen. Det andet er *Kultur på Turi* i Randers Kommune, som Tanja Pfaff Louring og Louise Ejgod fulgte i foråret 2017.

Herudover inddrager rapporten de to fuldmåne-events i Aarhus 2017-programmet, der var målrettet børn. Det gælder det tværregionale *Ønskelandet*, som var børnenes kulturhovedstadsåbning samt *Snapstinget for børn på Borgvold*, som var en del af Viborg Kommunes fuldmåne-event i juni.

Som sådan er rapporten ikke en samlet dækning af kulturhovedstadsprogrammet, men en dybdegående analyse af konkrete projekter.

1.0 Indledning

Aarhus 2017 åbnede kulturhovedstadsåret med børneåbningen *Ønskelandet* d. 20/1 2017. Åbningen fik følgende ord med på vejen af administrerende direktør for Fonden Aarhus 2017 Rebecca Matthews:

"Børn og unge har en helt særlig plads i programmet for Aarhus 2017. Vi er den første Europæiske Kulturhovedstad, som åbner med events skabt af, for og med børn. Vi tilegner året som Europæisk Kulturhovedstad til det legende, innovative og til mennesker, der har modet og lysten til at gentænke. Børn har en kreativitet og umiddelbarhed, som udfordrer os alle til at gå på opdagelse i nye måder at arbejde, være og tænke på, så året som Europæisk Kulturhovedstad er i høj grad også børnenes år." (http://www.aarhus2017.dk/media/9411/pressemeddelelse_genfind-dit-indre-barn-ved-boerneaabningen-af-europaeisk-kulturhovedstad-aarhus-2017.pdf)

I forlængelse heraf er det oplagt, at børnedelen af kulturhovedstadsprojektet også får opmærksomhed i en evalueringsammenhæng, hvilket nærværende rapport bidrager til. Rapporten tager udgangspunkt i fire store og ambitiøse børnekulturprojekter: *Ønskelandet*, *Kultur på Tur* med den afsluttende *Spektakelfestival*, *Trædesten* og *Snapstinget for børn*.

Ønskelandet er, som det fremgår ovenfor, den regionale børnekulturåbning arrangeret af Aarhus 2017 og KulturPrinsen i Viborg i samarbejde med alle 19 kommuner i Region Midtjylland. *Kultur på Tur* og *Spektakelfestivalen* var kulturinstitutionerne i Randers Kommunes samlede projekt, der inviterer børn til at skabe og opleve kunst i et tæt samspil med professionelle kunstnere. *Trædesten* er Aarhus Musikskoles igangværende udviklingsprojekt, hvor børn og unge er kollektivt medskabende i tværfaglige processer inden for en bestemt, narrativt ramme. *Snapstinget for børn* har med KulturPrinsen i Viborg og Viborg Kommunes biblioteker givet børn i kommunen mulighed for at deltage skabende i den årlige festuge i byen med det centrale parkanlæg Borgvold som samlingssted for en mangfoldighed af aktiviteter.

De fire cases kan næppe siges at være repræsentative for børnenes kulturhovedstad. Der har været en lang række andre både store og små projekter, hvoraf vi her kort vil nævne en række eksempler på. I Aarhus Kommune har

Børnekulturhus Aarhus gennemført *Arkitektureksperimentariet*, hvor *Det mobile arkitekturværksted* og *Byg Amok* har givet børn mulighed for aktivt at forholde sig til og være medskabere af arkitektur og byrum. Den mobile installation *My Playground* har været opstillet i Aarhus, Randers, Hadsted og Holstebro, og post. doc. Lise Specht Pedersen fra Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet, har fulgt rejsen rundt i regionen for at undersøge lege- og interaktionsformer i samspillet mellem installationen og de forskellige byrum. Den internationale børnelitteraturfestival *HAY* præsenterede på Dokk1 europæisk litteratur for børn. Som optakt til HAY afholdtes der i samarbejde med *DR Ultra* en forfatterkonkurrence for i alderen 8-12 og 13-16. Med udgangspunkt i konceptet *Design to Improve Life Challenge* har knap 1000 børn i Region Midtjylland i perioden 2015-2017 arbejdet med globale udfordringer med udgangspunkt i en bestemt designbaserede proces. I november præsenterede Den Jyske Opera, Børnekulturhuset Aarhus, Operaen i Midten og Figura Ensemble *GrowOp!* Danmarks første operafestival for børn med fokus på formidling af opera på fremmedsprog og på involverende former for musikdramatik. Syddjurs Egnsteater og Teaterhuset Filuren har produceret trilogien *Hjerterum*, professionelt teater for børn. November måneds fuldmåneevent *Move for life* arrangeret af DGI Østjylland i samarbejde med en lang række lokale parter, inkluderede en række børne- og familieaktiviteter. Også events som den stort anlagte *Røde Orm* af Det Kongelige Teater og Moesgaard Museum samt det mindre *Orms Rejse* på Moesgaard Museum skabt i samarbejde med Wunderland tiltrak et familiepublikum.

Ovenstående er ikke dækkende, men viser med al tydelighed bredden i de kulturoplevelser for børn, der har været en del af Aarhus 2017. Hertil kommer de tiltag der er gjort i børnenes nære miljøer; dagtilbud og skolefritidsordninger, der givet også på forskellig vis har forholdt sig til kulturhovedstadsåret. Vi håber og tror alligevel, at vi med en kvalitativ caseanalyse kan være med til at dokumentere og evaluere kulturhovedstadsåret i et børneperspektiv.

Rapporten er struktureret således, at vi først præsenterer de fire børnekulturprojekter. Herefter gennemgår vi de metoder, vi har anvendt ift. dataindsamling. Vi har kombineret traditionelle metoder som forskerinterviews med mere eksperimenterende formater som fx workshops og børneforskere. Vi håber, at vores gennemgang også kan give inspiration til, hvordan man kan indsamle viden om børnekulturprojekter ikke kun som forsker, men også som evaluator eller praktiker.

Analysen tager udgangspunkt i en række temaer, som vi har fundet centrale i alle fire børnekulturprojekter. Det er vores håb og formodning, at de også er relevante i en bredere diskussion af børnekulturen lige nu. Analysen er struktureret omkring to modeller for børnekultur og æstetiske processer, som vi har anvendt undervejs i evalueringsprocessen. Modellerne har bidraget til vores forståelse af, hvad der er på spil i de forskellige projekter. Vi tror på, at disse og andre modeller kan være med til at skærpe udviklingen og forståelsen af børnekulturprojekter i praksis og har derfor lagt vægt på relativt simple præsentationer af modellerne og konkrete eksempler på, hvordan de kan bruges analytisk og reflekterende. De to modeller er henholdsvis børnekulturtrekanten (Hansen 2010a), der trækker på Flemming Mouritsens (1998 (1996)) begreb om kultur *for* børn, kultur *med* børn og kultur *af* børn og dels 'hånden' (Louring 2016 og 2017), der er baseret på Astring og Sørensens (2006) definition af fem perspektiver på kulturel refleksion.

2.0 Præsentation af de fire projekter

2.1/ Kultur på Tur og Spektakelfestival

Kultur på Tur var et projekt mellem kulturinstitutioner i Randers Kommune, skoler og børnehaver i kommunen. Hovedtanken var at professionelle kunstnere og børn skulle skabe sammen. Mødet mellem professionelle kunstnere og børn var ikke nyt, men var kendt fra f.eks. huskunstnerordningen, hvor lignende hensigter støttes og også findes som tværfaglige samarbejder. I *Kultur på Tur* var ønsket bl.a. at lade Åben Skole samarbejdet have et fagligt løft omkring æstetiske og kunstneriske udtryksformer. Kulturinstitutioner i byen gik sammen om projektet *Kultur på Tur*, med projektledelsen hos Randers Egnsteater. I 2016 blev der afviklet pilotprojekter med bl.a. selvproducerede teaterforestillinger, koncerter og egne komponerede sange og designworkshops i Randers bys butiksliv. Børn fra skoler og dagtilbud var involveret både som aktører og som publikum. Projektdeltagerne blandt kulturinstitutionerne var Randers Kunstmuseum, Randers Egnsteater, Randers Bibliotek, Randers Musikskole, Randers Kammerorkester, Remida Randers og Turbinen (Turbinen deltog fra 2017). *Kultur på Tur* var en del af Europæisk Kulturhovedstad, og *Kultur på Tur* havde en stor fælles afslutning - en børnekulturfestival; *Spektakelfestivalen* juni 2017.

Spektakelfestivalen indeholdt et program med en vis alsidighed i kulturbegrebet. Eksempelvis mulighed for at bage pizza, hoppe på hoppeborg, hænge ud i miljøer indendørs og udendørs, tage med legepatruljen, se kunst produceret for børn af professionelle kunstnere (eks. koncerter, teaterforestillinger og udstillinger), men også se *Kultur på Turs* produktpræsentationer. Det er disse produktpræsentationer vi i denne rapport har som del af dataindsamlingen. Vi har eksempelvis været med, når 5. classes elever læste op til deres egen bogudgivelse, der er resultatet af et samarbejde med forfatteren L. G. Jensen. Vi var også med, da børnehavebørnene præsenterede deres musikvideo i en workshop for andre børnehavebørn ledet af musiker Jacob Venndt. Hensigten med at kombinere *Kultur på Tur* med *Spektakelfestivalen* var, at børnenes egne værker skulle optræde side om side med professionelle kunstnere fra både ind- og udland.

"Det handler om at give kunst og kultur i forbindelse med børn en samlet stemme. Det kan nemt komme til at leve et lidt anonymt liv ude på de enkelte institutioner. Her har vi mulighed for at vise, hvor meget det kan give, når børn har lov at fordybe sig og selv være medskabere af kunsten, men også møder den professionelle del af det", siger en af initiativtagerne, teaterleder Peter Westphael. (<https://amtsavisen.dk/Randers-Kultur/Hoejlydt-Spektakel-Festival-i-Randers/artikel/329021>)

Ved *Spektakelfestivalen* var der også rekrutteret en række frivillige til at guide og hjælpe børn og voksne på festivalpladsen.

Publikums deltagelse på *Spektakelfestivalen* var gratis, der skulle dog bestilles billet til annoncerede workshops/visninger. *Spektakelfestivalen* løb over fire dage torsdag – søndag, hvor de to første dage havde daginstitutioner/skoler/klubtilbud i fokus og weekenden primært rettede sig mod familier.

(<https://amtsavisen.dk/Randers-Kultur/Hoejlydt-Spektakel-Festival-i-Randers/artikel/329021>)

2.2/ Snapsting for Børn

I Viborg by har der været tradition for et Snapsting, som i nyere tid er blevet en folkefest over to uger med eksempelvis motionsløb, koncerter, konkurrencer, leg og Skt. Hansbål. I 2014 valgte man med støtte fra Aarhus 2017 at lade en lille del af Snapsting være målrettet børnene og besluttede, at den fredede offentlige park Borgvold skulle danne rammen for *Snapsting for Børn*. Tiltaget blev ledet af KulturPrinsen og Viborg Kommunes Biblioteker med forskellige samarbejdspartnere (eks. VIA UC, Frivillige foreninger m.m.). Begivenheden ligger tidsmæssigt op mod skoleferien, hvilket har givet planlægningsvanskeligheder de første år, men er nu i sin vedholdenhed blevet en del af børnenes (og deres voksne) forståelse for tradition i deres børneliv. I vores interviews med deltagerne på Borgvold (børn såvel voksne) gav de udtryk for *Snapsting for børn*, som en tilbagevendende begivenhed, som de nyder at være del af. Dermed har arrangementet også karakter af et identitetsgivende lag for byens borgere. Der er tilbud om workshops for børnehavebørn og skolebørn i dagtimerne mandag-torsdag og der er *snubledag* for de alleryngste (0-3 år) om torsdagen. Fredag er der Skt. Hansbål, hvor familier kan medbringe madkurve. *Snapsting for Børn* 2017 byggede på fire års erfaring med eventen og var også støttet økonomisk til at kunne løfte sig, til en event af større format end de tidligere år.

Nærværende rapport forholder sig til tiltagene; *Kunstnerassistenter* og *Helgener & Byporte*, der begge var del af *Snapsting for Børns* 2017 program på Borgvold.

2.2.1/ Kunstnerassistenter

Forløbet *Kunstnerassistenter* blev annonceret til skolerne i Viborg Kommune med KulturPrinsen som tovholder. Som optakt til *Snapsting for børn* var det muligt at booke et gratis forløb med en kunstner på skolen. Formålet var at:

"give elever og lærere nye kunstneriske færdigheder, at inddrage både elever og lærere i den kunstneriske proces, at motivere og understøtte børnene i at kunne videreformidle processen til andre børn." (http://klcviborg.dk/sites/default/files/material/snapsting_for_boern_kunstnerassistenter_praesentation_0.pdf)

Kunstnerne var eksterne kunstnere, som var projektansat til forløbet – under ledelse af KulturPrinsen.

Deltagerne forpligtede sig på at kunne videreformidle processen til andre børn i selve Snapstingsugen. Projektet havde i 2016 et pilotprojekt, som KulturPrinsen byggede deres erfaringer videre på. Herfra var erfaringen at:

"Lærere og kunstnere oplevede, at eleverne tog et stort ansvar, var meget selvstændige og dag for dag voksede med opgaven. Også elevernes egen refleksion over den kunstneriske praksis blev styrket betragteligt gennem videreformidlingen til andre børn." (http://klcviborg.dk/sites/default/files/material/snapsting_for_boern_kunstnerassistenter_praesentation_0.pdf)

I samarbejde mellem lærere/skoler og kunstnere kunne forløbene tilpasses specifikke fag. Workshops der blev tilbudt var:

- Moving without Words v. Jon Stage (dans) 5. - 6. kl. Én klasse,
- Stomp, Rap og Dans v. Jesper Falch (musik) 4. - 5. kl. 1 – 2 klasser (max 60 elever),
- Din virkelighed... v. Flemming Bæk (animation) 5. - 6. kl. Én klasse,
- Country of Sillyncæs – landet med sin helt egen logik v. Katrine Weigelt Nielsen (teater) 3.- 4. kl. Én klasse,
- Grafik forløb: 'Fra det ukendte til det konkrete' v. Joaquin Zaragoza (grafik) 4. - 5. kl. Én klasse
- VæredygtighedsAgenter v. Christian Dietrichsen (performance, tekst) 6. kl. Én klasse,

- Ønsker med børn v. Troels Lindebjerg (skulptur/installation) 4. - 6. kl.
Én klasse

Til nærværende evalueringsarbejde valgte vi i samråd med KulturPrinsen at workshopsene; *Stomp*, *Country of Sillynæs* og *Væredygtighedsagenterne* skulle danne afsæt for vores empiri. Dette var ud fra et ønske om en alsidighed i børnenes deltagelsesformer og alder.

2.2.2/ Helgener & Byporte

I anledning af reformationsåret og inspireret af temaet for Kulturhovedstaden har KulturPrinsen ønsket at gentænke byporte som kulturel identitet. På baggrund af øvrige samarbejder i KulturPrinsen har de et netværk ud i Europa og har derigennem inviteret lærere og børn fra kulturskoler fra hhv. Reykjavik (Island), Bergen (Norge) og Riga (Letland) til – sammen med børn og lærere fra Viborg by (friskolen og kulturskolen) at skabe nye byporte. Disse blev fremvist i forlængelse af *Snapsting for Børn* på Borgvold. Børnene og deres lærere fra hhv. Island, Norge og Letland fik til opgave, at hvert af de tre lande skulle lave en byport og børnene fra Danmark blev fordelt blandt de tre landes projekter. Som optakt til mødet var det hensigten, at der blev arbejdet med landenes egne fortællinger om helgener, byporte og reformationen. I ugen på Borgvold var deltagerne tilstede i det, der var ordinær skoletid for de danske børn (ca.

Den ene af de tre byporte produceret under Snapstinget for børn på Borgvold

kl. 8-14). Her arbejdede alle fire lande om tre byporte i samme afgrænsede del af byparken på de tre byporte.

Herudover deltog de i workshops som enten var del af *Snapsting for børn* og åbne for andre deltagere, eller var en del af *Helgener & Byporteseget* arbejde. Der blev arbejdet gennem sang, musik, drama, dans og billedkunst, og projektet afsluttede med en fernisering, hvor forældre og tilskudsgivere var inviteret til at komme og se byportene.

Helgener & Byporte har både et tværacetisk og et tværkulturelt perspektiv. Det vil – igennem kunsten – lade børn (sammen med deres voksne) skabe et æstetisk udtryk, der har udgangspunkt i nationale fortællinger. Deltagerne deler ikke samme modersmål, men kan måske igennem et æstetisk produkt udtrykke sig med samme stemme. Det er i hvert tilfælde hensigten at projektet danner udgangspunkt for møder mellem mennesker med forskellige kulturelle baggrunde, og som sådan rummede projektet meget tydeligt den europæiske dimension af at være kulturhovedstad.

KulturPrinsen har tidligere lavet et pilotprojekt omkring byporte, hvortil der er skabt to byporte, som blev genopsat på Borgvold sammen med de tre nye byporte skabt af børnene og deres voksne. Projektet havde også studerende fra pædagoguddannelsen i Viborg tilknyttet. De havde projektet som en del af deres undervisningsforløb og skulle foretage deltagende observationer. Desuden var billedkunstner Susanne Ahrenkiel den samlende figur for at facilitere de kunstnerisk skabende processer.

2.3/ Trædesten

Projektet *Trædesten* (<http://flaskeposttilfremtiden.dk/>) er et omfattende udviklingsprojekt forankret på Aarhus Musikkole, der i sin kerne går ud på at udvikle, afprøve og udbrede et kunstnerisk koncept – *Flaskepost til fremtiden* – for børns kreative samskabelse. Opstarten af projektet var tilbage i 2000, og i perioden herfra og frem til første officielle Trædesten i 2011-12 gennemførte såvel KulturPrinsen i Viborg som Aarhus Musikkole en række eksperimenter og forprojekter før den første egentlige trædesten *Hjertespejl* i 2011-12. I 2014 trådte KulturPrinsen ud af projektet og siden har Gunnild de Ridder, udviklingschef på Aarhus Musikkole været kunstnerisk leder og tovholder på projektet, hvis kerne er udviklingen af formatet *Flaskepost til fremtiden*. I perioden 2012-2017

har Aarhus Universitet gennemført følgeforskning på projektet, og denne præsentation baserer sig på denne forskning (se også Christensen el.at. 2016, Hansen, 2014a, Hansen 2014b, Pedersen og Hansen 2014).

Som kunstnerisk koncept rummer *Flaskepost til fremtiden* en række forskellige, sammenhængende elementer: En grundfortælling som danner ramme om samskabelsesprocessen (Fortællingen om to børn der er blevet væk fra sig selv, hinanden og verden), et æstetisk princip om at bygge videre på andres æstetiske produkter og en værdimæssig tilgang til børns samskabelse.

2.3.1/ Flaskepostfortællingen

Flaskepost-konceptet danner en klar og simpel fortællemæssig og æstetisk ramme om kreative samskabelsesprocesser for børn og unge. Fortællingen er bygget op omkring to børns rejse igennem en række livsrum med bestemt en grundstemning. Hvert af disse repræsenterer en fase på de to børns deres vej igennem krisen.

Fortællingen trækker på mytologiske urfortællinger og hver fase har sin grundstemning og -følelse (fx uro eller håb). Som sådan danner konceptet en ramme om musikalske, sceniske og visuelle kreative processer, der i sin grundstruktur minder om et mytisk univers med klare koblinger til forskellige skabelsesberetninger: Hvordan bliver verden og mennesket skabt?

2.3.2/ Flaskepost som æstetisk princip

Flaskeposterne er også et æstetisk princip om at finde inspiration i og bygge videre på materialer, andre børn og unge har skabt. I hele udviklingsprocessen har børn og unge fra mange forskellige sammenhænge (kultur- og musikskoler, børnehaver, skoler, uddannelsesinstitutioner, m.m.) skabt æstetiske udtryk ind i universet. Disse æstetiske udtryk har dannet udgangspunktet for nye æstetiske udtryk, således at en musikalsk komposition fx tager udgangspunkt i et digt eller et billede produceret af andre børn og unge. Lag-på-lag-æstetikken har været baseret på et ikke-hierarkisk princip, hvor et udtryk skabt af et børnehavebarn er lige så værdifuldt som ét skabt af en 17-årig MGK-elev. Det er det, fordi det ikke handler om håndværksmæssig kunnen, men om at være kreativt skabende. Princippet betyder også, at der løbende skabes en række æstetiske artefakter (kompositioner, kostumer, fortællinger m.m.), der bliver stillet til rådighed for nye produktioner.

2.3.3/ Flaskepost som værdi

Den grundlæggende værdi bag *Trædesten* har været, at det er børnenes kollektive, skabende proces, der er i centrum. Herudover har der været et ønske om, at invitere mange forskellige parter ind som medskabere. Undervejs i processen valgte Gunnild de Ridder også at droppe samarbejdet med professionelle instruktører. Det var erfaringen fra bl.a. *Vandfaldballader*, at den professionelle instruktørs egen arbejdsmetode og æstetik kom til at dominere processen, og dermed spærrede for, at børnene var kreativt samskabende (Pedersen og Hansen 2014). Professionelle kunstnere og undervisere dog kontinuerligt fungeret som inspiratorer for og rammesættere og kvalitative løftere af de bidragende børn og unges udtryk.

2.3.4/ Institutionel kontekst

Med sin forankring på Aarhus Musikkole har projektet også et bidrag til en videreudvikling af kulturskolen som institution for børns kreative og kunstneriske læring. Det er et radikalt andet bud på en læringsproces end den traditionelle musikkoleundervisning, der er baseret på soloundervisning og mesterlære med fokus på opøvelse af det musikalske håndværk. *Trædesten* baserer sig på det skabende og det kollektive. Samtidig har denne tilgang muliggjort et anderledes samarbejde med andre aktører fra skoler til fritidsorganisationer og professionelle kulturinstitutioner. Netop samarbejdet har været en hjørnesten i processen, og den har altid insisteret på at tage udgangspunkt i det værdibaserede. Hvis ikke børns kreative skabelse stod i centrum, var det ikke et projekt, der hørte hjemme i Trædestens-rammen.

2.3.5/ Udviklingsproces

Det har været en del af udviklingsprocessen at komme frem til en skalérbar ramme, der både kunne rumme korte forløb for få børn og store projekter med mange deltagende. Børneåbningen af Aarhus 2017 var et eksempel på det sidste. *Trædesten* fortsætter frem til 2020, og hovedformålet med denne del af projektet er at udvikle et tilgængeligt koncept til anvendelse af fx skolelærere. I foråret 2018 er der tre konkrete forløb tilgængelige: Et fast forløb for de 5-10 årige, et for de 10-12 årige og et tilbagevendende tilbud til de 12-20. Der arbejdes videre på udviklingen af alle. Beskrivelsen af de forskellige forløb er et vigtigt skridt i en proces fra et koncept og værdisæt, der er knyttet til Gunnild de Ridder til at være bredere tilgængeligt.

2.4/ Ønskelandet

Ønskelandet var den officielle, regionale åbning af kulturhovedstadsåret, hvor alle regionens 19 kommuner deltog under en fælles ramme, der satte fokus på børns ønsker og drømme. Det var første gang, at det var børnene, der åbnede en europæisk kulturhovedstad, hvilket fandt sted d. 20 (og 21.) januar før den officielle åbning om aftenen d. 21. januar. Aarhus 2017 og BUM – Børne- og ungekulturnetværket i Region Midtjylland – var koordinators af børneåbningen, og herudover udpegede hver kommune en aktør, der var tovholder for den lokale version af børneåbningen.

De lokale Ønskelande tog udgangspunkt i et fælles kunstnerisk koncept bestående af en sang med tekst af Alberte Winding og musik af Jan Rørdam og Andreas Fuglbæk samt en dans skabt af dansere og koreografer Mette Møller Overgaard og Esther Haugegaard. I august 2016 gennemførte de en række samskabelsesworkshops med børn i regionen, der dannede udgangspunkt for den endelige version af såvel sangen (både tekst, noter og indspilning) som dansen, der blev formidlet via *Ønskelandets* hjemmeside. Med dette udgangspunkt skabte hver enkelt kommune sin Ønskelandsaktivitet.

Netop fordi der var tale om et decentral projekt, var der også tale om 19 tydeligt forskellige åbningsarrangementer. Et eksempel var Favrskov, hvor de ældste børnehavebørn havde produceret tegninger af deres drømme, som de samledes om på idrætspladsen i Skjød. Her med tegningerne udstillet på bannere, der som afslutning på dagen blev brændt af, så ønskerne kunne stige til vejrs og spredes over hele regionen. I Silkeborg havde 773 børnehavebørn i samarbejde med arkitekt Ragnhild Melbye omdannet Odden i Langsø til Ønskeøen, som børnene på dagen oplevede og fejrede kulturhovedstadsåbningen med, mens de nød sang, boller og kakao. Installationen blev stående i perioden efter åbningsdagen.

Der var afgørende forskelle både på hvem og hvor mange, der var med i de forskellige kommuner. Mens Viborg og Herning gennemførte mindre arrangementer med omkring 200-250 aktive børn i skolealderen, var alle øens 500 børn i alderen 3-18 år involveret i åbningen på Samsø, og i Odder deltog 600 børnehavebørn og 2300 skolebørn. Der var også forskel på, om børnene blev samlet eller om åbningen blev markeret decentralt. I Ringkøbing Skjern Kom-

mune samledes 2000 1.-3. klasses børn i Ringkjøbing-Skjern Kulturcenter. I Aarhus Kommune blev der (Ud over *Flaskepost til Fremtiden* – se afsnittet om *Trædesten*) gennemført en række decentrale aktiviteter.

Ligeledes var der forskel på, hvilke aktører der var involveret i børneåbningen. I nogle kommuner var det kommunale kulturkonsulenter, der planlagde og afviklede dagen. I Favrskov Kommune tog en enkelt bibliotekar rundt til samtlige børnehaver i kommunen og formidlede eventyret om Ønskelandet. I bl.a. Holstebro Kommune var den lokale musikskole involveret, og i såvel Viborg, Ringkjøbing Skjern, Randers og Holstebro bidrog byens egnsteater. I Struer spillede foreningslivet i form af bl.a. sportsdanserforeningen en rolle i afviklingen. I flere af byerne blev børneåbningen også markeret fra officiel, politisk hold af enten borgmesteren eller kulturudvalgsformanden, der stod for den officielle åbning.

3.0 Evaluering: udvalg af cases og valg af metoder

rethinkIMPACTS 2017 har i tilknytning til de forskellige børnekulturprojekter, der er inkluderet i indeværende rapport, anvendt en række forskellige metoder. Den metodiske tilgang har været afhængig af rammerne for samarbejdet og det enkelte projekts rolle i den samlede evaluering. Der har både været anvendt en række metoder, der havde fokus på de involverede aktørers erfaringer, læring og metoder, som har haft fokus på de involverede børns oplevelse. I det kommende præsenteres de metoder, der har været anvendt på kryds og tværs i forhold til de fire forskellige projekter:

1. Publikumsundersøgelser med børn: *Kultur på Tur/Spektakelfestival* og *Snapstinget for børn*
2. Børneforskere: *Kultur på Tur* og *Snapstinget for børn*
3. Evalueringsworkshop med de deltagende børn: *Kultur på Tur*
4. Evalueringsworkshop med de arrangerende voksne: *Ønskelandet* og *Kultur på Tur*
5. Følgeforskning: *Trædesten*

Overordnet kan evalueringsmetoderne siges at rette sig mod to forskellige grupper: De tre første retter sig mod de deltagende børn ('publikum'), mens de to sidste primært retter sig mod de voksne aktører, der står bag projekterne. Denne todeling går også igen i den overordnede evaluering af Aarhus 2017, men fordelingen mellem de forskellige børnekulturprojekter og valg af metode skyldes en kombination af bevidste valg og tilfældigheder, herunder at baggrunden for at inddrage de fire forskellige projekter er forskellig. Der var etableret en aftale om følgeforskning på *Trædesten* allerede tilbage i 2012, en aftale, der altså rækker ud over de rammer, rethinkIMPACTS 2017 generelt evaluerer inden for. Også for *Kultur på tur* blev der lavet en særskilt samarbejdsaftale med Randers EgnsTeater om evaluering af dette projekt, en evaluering, der skulle bidrage til en formidling af erfaringerne med projektet. Såvel *Ønskelandet* som *Snapsting for børn på Borgvold* var fuldmåneevents under Aarhus 2017, de eneste to fuldmåneevents, der direkte havde børn som den primære målgruppe.¹ Det var en del af det samlede evalueringsdesign, at rethinkIMPACTS 2017 skulle gennemføre publikumsundersøgelser på samtlige

¹ Også Move for Life, fuldmåneevent i november med DGI som projektleder, havde en lang række familie- og børneevents. Herudover deltog der også børn og familier i andre events, der dog ikke havde børn som direkte målgruppe.

mega- og fuldmåne-events. Disse undersøgelser er primært gennemført som spørgeskemaundersøgelser, der i enkelte tilfælde er suppleret med korte interviews under selve eventen. Det var vores vurdering, at spørgeskemaundersøgelser ikke var velegnet som publikumsundersøgelsesmetode i forhold til børn, og at der også her skulle arbejdes metodeudviklende med det kvalitative evalueringsdesign.² Som en ekstra udfordring i forhold til publikumsundersøgelserne, var der ingen af de tre events, hvor børnene var publikum i traditionel forstand, de var snarere deltagere og medproducenter.

3.1/ Undersøgelsesfelt

Overordnet er hensigten med undersøgelsen at opnå indsigt i børnekulturevents, der alle var karakteriserede ved, at børnene er aktivt medskabende. Disse projekter undersøges dels fra et voksent arrangørperspektiv: Hvad er intentionerne bag og udfordringerne ved at arbejde på denne måde? Og dels fra et børneperspektiv, hvor vi undersøger børns oplevelser, erfaringer og erkendelser i kunstnerisk skabende processer.

En særlig interesse ift. fx forløbet omkring *Kultur på Tur* var forholdet mellem produkt og proces, hvor vi har set på, hvad det betød for børnene at indgå i et professionelt kunstnerisk faciliteret forløb, der endte ud i professionelle rammer. Hertil foretog vi også observationer på, hvilken værdi produktet har i børnenes samlede oplevelse af forløbet.

Undersøgelsesspørgsmål knyttet til vores undersøgelse af børnenes deltagelse var fx:

- Hvilke oplevelser/erfaringer/erkendelser gør børn sig i en kunstnerisk skabende proces?
- Hvilken betydning og evt. forskel ligger der i hhv. proces og produkt?
- Vil der være tale om forskellige måder at deltage på i forskellige dele af en proces inkl. præsentationsdelen?
- Hvad huskes særligt fra produktpræsentationen?
- Hvilken betydning tillægges de voksnes deltagelsesformer og forudsætninger?

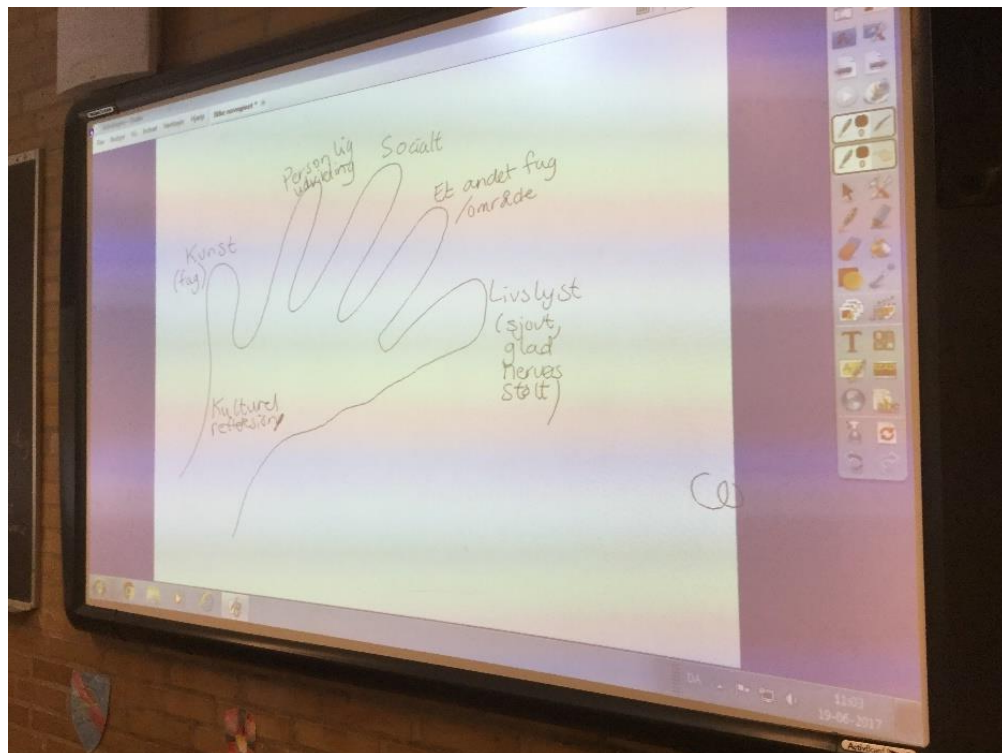
3.2/ Publikums/deltagelsesundersøgelser børn

Tanja Lourcing foretog observationer af præsentationer og af deltagelse på *Spektakelfestivalen*, interviews med et udsnit af deltagerne, video- og lydop-

² Her bygger vi videre på Ejgod Hansens (2011 og 2013) tidligere publikumsforskning, der også har arbejdet med to parallelle metodedesigns for hhv. voksne (*Teatersamtaler*) og børn (*Teateroplevelser*).

tagelser og udviklede et barn-barn-interview, vi kaldte 'børneforsker' (se særskilt afsnit). De interviewede blev udvalgt ud fra ønsket om en diversitet mellem køn, alder og de respektive kulturinstitutioners projekter. Derved kunne der opnås den størst mulige spredning mellem deltagerne: Fra børnehavebørn til 6. klasses elever, alle syv involverede kulturinstitutioner jf. projektbeskrivelsen af *Kultur på Tur* og begge køn repræsenteret. Dette blev suppleret med interviews og mailkorrespondance mellem hhv. pædagoger, lærere, kulturformidlere, kunstnere og ledere af kulturinstitutionerne. Sidstnævnte metode har været ad mere ad hoc præget karakter. Interviews blev enten optaget på video eller som lyd og skrevet et referat af efterfølgende. Erfaringen viste, at det holdt bedre fokus at medbringe en diktafon end at medbringe en iPad til at optage lyd.

Ved efterfølgende workshops/interviews/møder med et begrænset udvalg af de deltagende børn, udsprang vores spørgsmål af ønsket om en autentisk samtale, samtidig med at vi også ønskede at diskutere udbyttet af oplevelsen med udgangspunkt i begrebet 'kulturel refleksion' præsenteret i nærværende rapport som 'hånden' (se kapitel 5).

Workshopsdag i Randers, hvor 'Hånden' og de fem vinkler på at opnå kulturel refleksion var udgangspunkt for en dialog med eleverne.

Dette affødte spørgsmål og snakke, der centrerede sig om bestemte temaer ud fra begreberne i "Kulturel refleksion". Interviewene tog udgangspunkt i 'Autentiske spørgsmål' bundet af den givne kontekst (situation, deltagernes alder, antal interviewede m.m.) og kunne eksempelvis være:

Hvad var sjovt?
Hvad måtte man ikke?
Hvornår var det svært?
Hvad var du træt af?
Hvad gjorde dig glad?
Hvad var flot?
Hvilke valg skulle du tage? (/Hvorfor valgte du at male XX rød/blå/gul/gøre xx farlig?)
Hvad fortalte du til far og mor om projektet?
Hvad sagde/gjorde de voksne?
Hvad lærte du?
Hvad tror du de voksne lærte?

3.3/ Børneforskere: Kultur på tur og Snapstinget for børn

Undervejs i metodeudarbejdelsen opstod der et tiltag, hvor vi lod børn interviewe børn. Det var ud fra princippet om at lytte til børnene og at inddrage dem i undersøgelsen. Det udsprang af kulturbegreberne; kultur *for, med og af* børn, hvor vi tænkte, at børnene ville kunne interviewe i en anden øjenhøjde, end vi som eksterne observatører kunne. Børnene blev kort guidet til en ramme for et interview, og blev udstyret med iPad, badge og kasket. Den korte rammesætning til børnene blev formuleret som enten at være "opdagelsesrejsende i hvad de andre børn har oplevet" eller i "at være en slags reporter som på TV, hvor man spørger ind til hvad man tænker, føler og har gjort".

Det viste sig, at metoden havde potentialer ift. til at opnå en ny og anden type viden omkring børnenes oplevelser, men også at de udvalgte børneforskere havde forskellige forudsætninger for at kunne varetage opgaven. Nogle eksempler resulterede i meget lukkede og korte interviews, som ikke gav megen ny data på børnenes erfaringer med mødet med professionel kunst og arbejdet fra proces til produkt. Et evt. nyt forskningsprojekt, hvor man ønsker at gøre brug af barn-barn interviews, vil kunne styrkes med et større forberedelsesarbejde, hvor der ses på rekruttering og stilladsering – måske gennem helt konkrete eksempler på interviews eller ved at medbringe artefakter fra børnenes proces eller fotos fra forløbet, hvor der kan spørges ind til før/efter/bag situationen/produktet.

Tilde og Tanja på arbejde som forskere under Snapstinget for børn på Borgvold

Vores erfaring er, at børneforskere kan give mulighed for nye åbninger og perspektiver og samtidig kan det resultere i megen data, der ikke er styret af et forskningsspørgsmål men af børneperspektivet.

I forhold til fokuseringen af spørgsmål så vi hos en af børneforskerne, at der blev stillet spørgsmål til indholdet og ikke så meget til oplevelsen og erkendelsen hos deltageren. Ligeledes så vi også, at der kunne være sproglige udfordringer, hvis børneforskerne skulle interviewe børn fra andre deltagelseslande. Da en børneforsker fra *Helgener og Byporte* trods sprogbarrieren alligevel kastede sig ud i udfordringen, viste rollen sig også som en anledning til at komme tættere på andre deltagere, og dermed en anden adgang end den vi selv kunne indgå med.

3.4/ Evalueringsworkshops med børnene: Kultur på Tur

Som supplement til de korte interviews under selve eventen ønskede vi at få en mere dybdegående viden, der også rakte ud over det her og nu, som oplevelsen er. Vi supplerede derfor interviewene med et besøg på børnenes respektive hverdagsarenaer, altså i børnehaven og i skolen. Til de involverede kulturinstitutioner i Randers Kommune havde vi udarbejdet et udkast til et evalueringsforløb – en workshop. Disse workshops havde en elasticitet, så der kunne tilvælges ud fra tid, facilitator-erfaring og øvrige ressourcer. Dette er illustreret her nedenfor i tre forskellige forløb, hvoraf det korteste forløb er observationer foretaget af børnenes hverdagsvoksne, mens det mest ressourcetunge forløb er varetaget af en ekstern kulturformidler³.

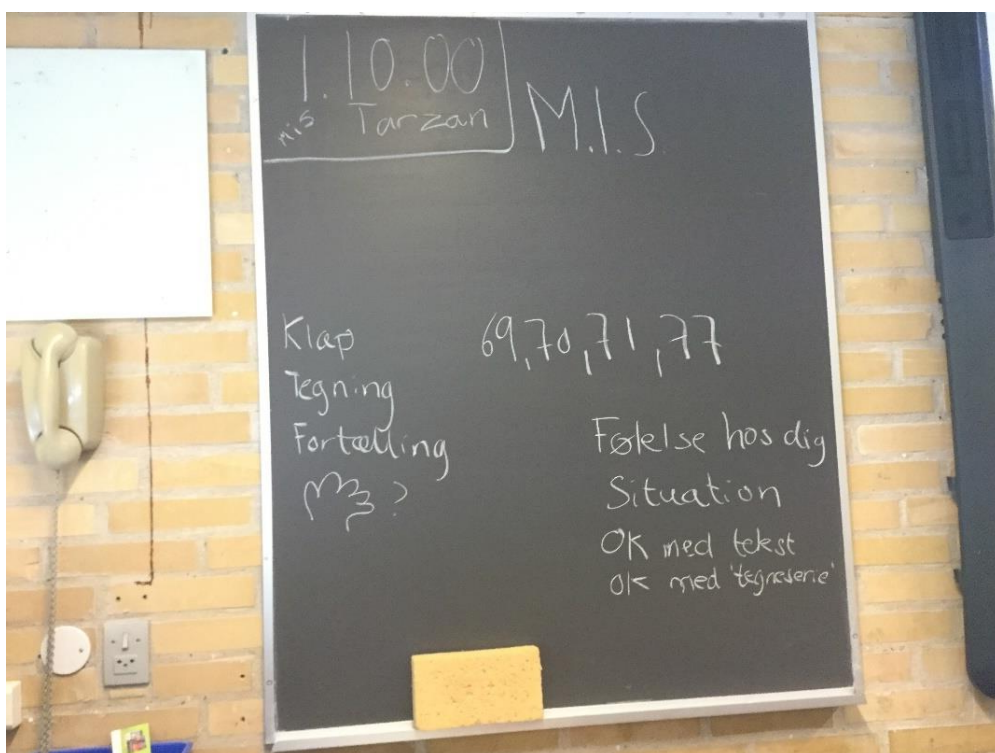
Workshoppen er tænkt som et evalueringsarbejde, der ligger "efter" et kunstfagligt forløb. I princippet kunne man arbejde med workshops såvel før som under projektet, hvor det indsamlede så vil have karakter af deltagerinvolvement.

Som et led i evalueringen har de foreslåede workshopforløb til formål at komme tættere på deltagernes oplevelser med en æstetisk læreproces. Indgangen til workshoppen var en anerkendende tilgang, hvor facilitatoren nysgerrigt og åbent undersøgte børnenes oplevelser og gengiver dem tættest muligt på deltagernes egne udsagn/udtryk. I *Kultur på Tur* varetog vi bl.a. et forløb, hvor vi i overordnede træk fulgte workshopdesignet med et tjek-in og et tjek-ud. Desuden var første del af evalueringen en videovisning af børnenes

³ Workshopbeskrivelserne i nærværende rapport er forenklet fra den oprindelige form og vedlagt som bilag.

produktpræsentation. De så altså sig selv performe og var på den måde påmindet den konkrete situation hvor produktet blev præsenteret. Dernæst blev børnene spurgt – i plenum på klassen (5. årgang) – hvilke ting de kunne huske fra forløbet med spørgsmål som; "hvornår mødte I kunstneren første gang?", "hvad fik I at vide der skulle ske?", "Hvad skete der?", "Hvem var der?". Dernæst blev børnene bedt om at tegne en situation eller følelse de huskede særligt. De valgte selv om de ville illustrere gennem enkelt tegning, en tegneserie/billedserie og om der skulle være enkelt tekst til ("tegneseerielignende").

Rammen for workshop i en 5. klasse og konkret hvad impulsen er for tegningen; "følelse hos dig og/eller en situation og/eller OK med tekst og/eller OK med tegneserie".

En af erfaringerne med afvikling af workshoppene var, at der er behov for en mere legende og kropslig tilgang i de tilfælde, hvor der skal arbejdes med børnehavebørn. Herudover har den mere usystematiske dialog med børnenes 'hverdagsvoksne' (pædagoger og lærere) vist, at observationer foretaget af disse har en overset, men stor værdi. En højere grad af inddragelse af dette perspektiv vil også have en værdi i forhold til at bygge bro mellem pædagogiske og kulturelle institutioner. Det kan ydermere antages, at det vil være en farbar vej at blive klogere på de yngste deltageres oplevelser.

3.5/ Evalueringsworkshops med de professionelle aktører

I forhold til såvel *Ønskelandet* som *Kultur på tur/Spektakelfestivalen* har der været gennemført en afsluttende evalueringsworkshop med nogle af de involverede voksne. Hensigten har i begge tilfælde været at skabe et rum for erfaringsopsamling og -deling efter en proces, der har været præget af et intenst arbejde for at levere. Med *Ønskelandet* var det eksplicit også et mål at samle op på erfaringerne for at diskutere, hvordan et videre samarbejde kunne se ud. Her var evalueringsworkshoppene altså eksplicit knyttet til ønsket om, at Aarhus 2017 også skaber mere varige effekter, der rækker ud over selve kulturhovedstadsåret. Evalueringsworkshoppene har været tilrettelagt med udgangspunkt i det konkrete projekt og de centrale mål og fokusområder, der har været med dette projekt. Evalueringsworkshoppene under *Ønskelandet* tog således udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- 1) Hvad var forskelle på og ligheder mellem jeres projekter?
- 2) Hvordan fungerede og hvad betød de forskellige rammesætninger?
 - a. Ønskelandet som børnekulturel ramme
 - b. Ønskelandet som ramme for regionalt samarbejde
 - c. Aarhus 2017 som ramme for et børnekulturprojekt

Med punkt 2a blev kultur *for, med og af* børn introduceret som en ramme for deres refleksion over mål med børnekulturprojekter. Det samme skete i Randers, hvor også 'hånden' dannede rammen om en faglig refleksion over processen.

Hensigten med evalueringsworkshoppene har været dobbelt: På den ene side er de blevet lagt an på at være værdifulde elementer i den samlede projektproces, der skulle give aktørerne et udbytte. På den anden side har de også fungeret som dataindsamlinger, hvor vi som evaluører har fået indblik i deltagernes oplevelse af projektets forløb og værdi.

3.6/ Følgeforskning

Også følgeforskning kan siges at have et dobbelt mål: at skabe viden i praksis og i forskning. Følgeforskning er karakteriseret ved et partnerskab mellem forsker og praktiker, der løber over tid, og hvor dialogen omkring og afsøgningen af det dobbelte udbytte er en væsentlig del af processen. *Trædesten* har været et følgeforskningsprojekt løbende over perioden 2013-2016, hvor såvel Louise Ejgod Hansen som Birgitte Stougaard og Dorthe Refslund har været i dialog med projektleder Gunnild Bak de Ridder om projektets udvikling. Følgeforskning er en processuel samarbejdsform, hvor begge parter er åbne over for nye erkendelser, som deles undervejs i processen. Det har i *Trædesten* bl.a. resulteret i, at Dorthe Refslund Christensen var medudvikler af det koncept, der

er blevet det bærende, nemlig de 10 temaer og rammefortællingen om Luck og Fortuna. Den dobbelte børnekulturtrekant, der præsenteres i analysen nedenfor, blev udviklet undervejs i *Trædesten-projektet*, hvor den også kom i spil i praksis, når Gunnild Bak de Ridder skulle balancere mellem proces og produkt i samarbejdet med de producerende børn. Følgeforskning som metode er præsenteret i artiklen *The Participatory Researcher: developing the concept of 'accompanying research'* (Christensen et. al. 2016).

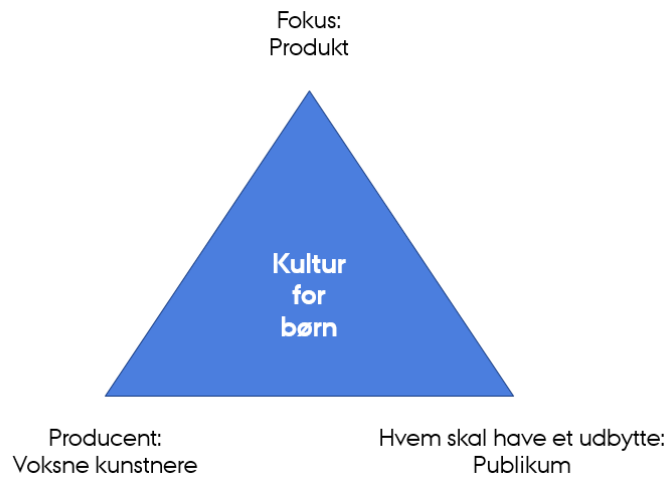
4.0 Kultur for, med og af børn

I første del af analysen vil vi præsentere den dobbelte børnekulturtrekant, der tager udgangspunkt i en klassisk måde at skelne mellem forskellige former for børnekultur på, herunder kultur *for*, *med* og *af* børn. Begreberne blev introduceret af legeforsker Flemming Mouritsen (1998 [1996]). Med udgangspunkt i Aarhus 2017s målsætning om at gentænke går en række af de gennemførte børnekulturprojekter faktisk går på tværs af disse skel. Så måske er der et behov for nye måder at forstå denne begrebsliggørelse af børnekulturen på.

Når tilgangene blandes, opstår der en udfordring i forhold til at konkretisere mål og kvaliteter ved det enkelte projekt. Med udgangspunkt i, at en række Aarhus 2017-projekter kombinerer kultur *for* og kultur *med* børn, vil vi i det kommende præsentere *den dobbelte børnekulturtrekant*, der kan fungere som et analytisk redskab til at få øje på kvaliteter og mål i dette krydsfelt (Hansen 2014a). Herudover vil vi reflektere over, hvilke forskellige mål – eller måske snarere formål – der kan have betydning for kvaliteten og bæredygtigheden/forankringen af et kunstnerisk skabende projekt, der involverer professionelle kunstnere og børn. Inden da vil vi kort præsentere de tre børnekulturformer.

4.1/ Kultur for børn

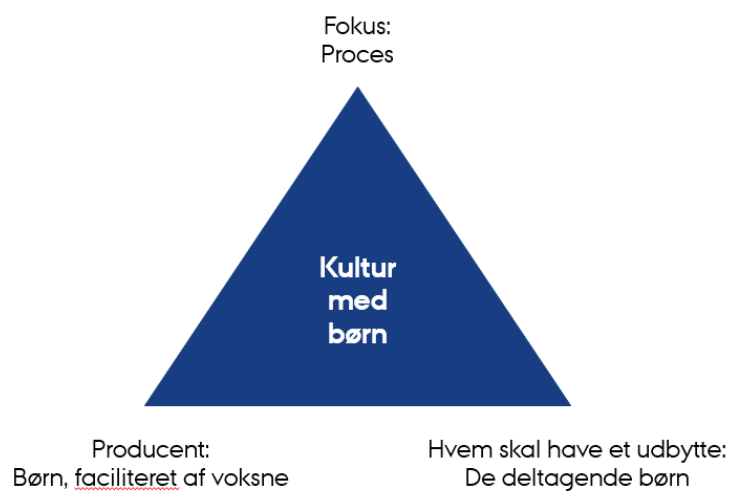
Kultur *for* børn er kultur produceret af voksne med børn som målgruppe. Her finder vi bl.a. den professionelle litteratur, scenekunst m.m. produceret til et børnepublikum. Her er børnene modtagere af et skabt værk eller produkt, der tilbyder en æstetisk oplevelse. Dette illustreres således:

4.2/ Kultur med børn

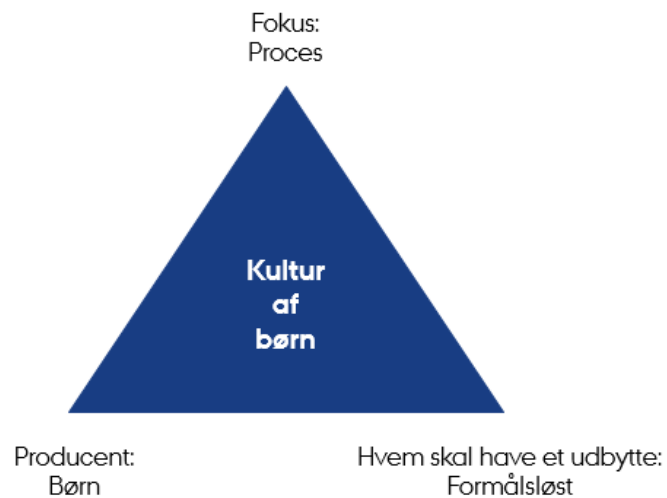
I kultur *med* børn, gives børnene mulighed for selv at deltage i æstetiske, skabende processer faciliteret af voksne. Det kan være i kulturskoleregi, hvor målet typisk er, at børnene opøver en håndværksmæssig kunnen. Det kan også være i børnehaver og skoler, hvor målene kan være bredere, fx pædagogisk eller didaktisk.

Børnene får hermed mulighed for at udtrykke sig æstetisk, og det er den proces, der er kernen i kultur *med* børn. Denne illustreres således:

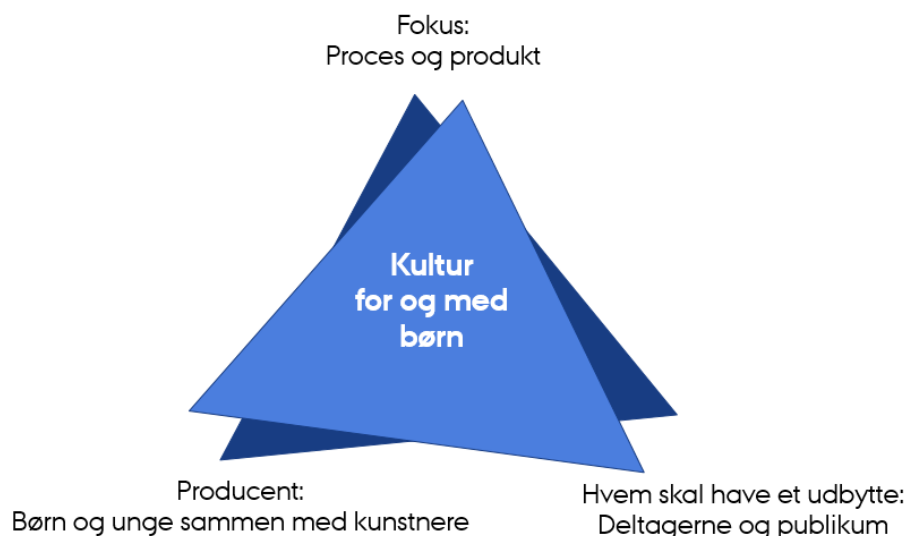
4.3/ Kultur af børn

Kultur *af* børn er børns egen legekultur. Også her er der fokus på processen, og det er en afgørende pointe, at processen ikke har et mål ud over sig selv – målet med legen er at 'være i leg' og det afgørende kvalitetskriterium er, at det er sjovt. Legekulturen er uformel og udspiller sig mellem børn, som udgangspunkt uden de voksnes indblanding, eller i hvert fald uden voksenstyring.

4.4/ Kultur for og med børn

Som nævnt ser vi en tendens til at kombinere kultur *for* børn og kultur *med* børn i flere af Aarhus 2017-projekterne. Det gælder ift. vores casevalg især *Trædesten* og *Kultur på tur/Spektakelfestivalen*. I kombinationen opstår der en række dobbelte målsætninger og fokusområder i projektet, illustreret i den dobbelte børnekulturtrekant:

Indbygget i den dobbelte trekant er der en række dilemmaer og balancer, der skal tages konkret stilling til i det enkelte projekt. Hvad er kvaliteten i et sådant projekt? Det kan man komme nærmere ved at overveje spørgsmål som:

- Er det primært de deltagende børn, der skal have et udbytte af processen?
- Skal tilskuerne have en 'kunstnerisk' oplevelse, der rækker ud over en evt. stolthed hos den enkelte forældre over at se sit eget barn fremvise resultatet af dets arbejde?
- Hvilken rolle har den deltagende kunstner: Facilitator af børnenes egne kunstneriske ideer eller den centrale bærer af den kunstneriske vision?
- Hvornår undervejs fokuserer vi primært på henholdsvis processen og produktet? Er det muligt at indlægge tydelige skift undervejs?

Det er nemt at sige, at både produktet og processen skal være af høj kvalitet, men i praksis er det ambitiøst og fyldt med en række dilemmaer.

Det er værd at bemærke, at vores to eksempler på projekter, der kombinerer kultur *med* og *for* børn, har haft forskelligt fokus ift. disse balancer. Kernen i *Trædesten* har været at udvikle *Flaskepost til fremtiden* som et holdbart og skalérbart format for børns kunstneriske produktion, der netop rammesætter processen, så produktet er af en høj kvalitet. Undervejs i den proces er der fx arbejdet med kunstnerens rolle. Det betød også, projektet i en periode arbejdede uden professionelle kunstnere. Da nye kunstnere indtrådte i projektet ifm. åbningen af kulturhovedstadsåret, var det i nye, klarere definerede roller, hvor de deltog på lige fod med børnene.

I sit udgangspunkt var *Spektakelfestivalen* et ret radikalt bud på en kombination. Ikke alene rummede *Kultur på tur*-projekterne en klar ambition om at fremvise et produkt til *Spektakelfestivalen* med målet om at give tilskuerne en æstetisk oplevelse. Denne var i udgangspunktet inden for rammen af *Spektakelfestivalen* også ligestillet med de professionelle værker, der blev præsenteret. I praksis var festivalen mindre radikal i sin ligestilling mellem forskellige børnekulturformer. Dels af praktiske grunde blev langt størstedelen af *Kultur på tur*-præsentationerne afviklet torsdag og fredag på *Spektakelfestivalen* for et inviteret skole- og daginstitutionspublikum, mens det meste af lørdagens program af *Spektakelfestivalen* henvendt til familier var voksenproduceret, professionel kunst. Derfor så vi, at der skete en ikke-tilsigtet opdeling mellem pro-

duktpræsentationerne, hvor programlægningen gik imod den tilsigtede ligestilling mellem børnenes produktioner og de professionelle kunstneres produktioner.

4.5/ Kultur af børn i projekterne

I og med, at kultur af børn opstår i uformelle, børneorganiserede fora, er der tale om en form for børnekultur, der ikke let lader sig inkorporere i et kulturhovedstadsprogram, der skal kurteres og planlægges år i forvejen. Imidlertid har der været projekter under Aarhus 2017, der har inviteret til leg. Det gælder fx *My Playground*, som netop har tilbudt et legende byrum for børn og voksne.

Men legen kan også spille en væsentlig rolle i kultur *for* og *med* børn, når der i processen opstår et flow, der griber børnene. Nedenstående citater med børn fra projektet *Mit rum, mit hjem* under *Kultur på tur* viser, hvordan processen har haft ligheder med legen, hvor børnene lader sig opsluge, fordi det er sjovt. Her fortæller børnene på hhv. 8 og 9 år:

Dreng 8 år: *"Alt var sjovt. Også det der med lommelygterne. Vi havde øvet inden vi skulle lave det – og øvede to gange i går. Det allersværeste... det var den der trekant."*

Pige 9 år: *"Nej, jeg ved ikke hvad der var svært – det hele var nemt."*

"Det var nogle gange lidt svært med væggene, at huske på hvor væggene skulle være."

Dreng 8 år: *"Vi har bare lavet nogle forskellige ting, jeg troede ikke en gang vi havde øvet, vi lavede bare nogle forskellige ting og det var så teater"*

Pige 9 år: *"Sådan havde jeg det ikke helt. Altså de to første dage, der skulle vi ikke øve og sådan noget. Det var.... hvor vi skulle lave noget forskellige danse og sådan noget."*

I ovenstående dialog foregår der en forhandling mellem to af de deltagende børn om, hvordan det har været at indgå i det reelt set både intense og krævende forløb med at producere *Mit rum, mit hjem*. I en pædagogisk kontekst vil man tale om børnenes udviklingszoner, hvor individet udfordres tilpas og har en oplevelse af at kunne. Dette er også beslægtet med Csikszentmihalyis flowbegreb (1996), hvor man som deltager oplever en tilpas balance mellem kendte og ukendte opgaver. Når det i *Mit rum, mit hjem* lykkedes at få børnene til at øve meget og arbejde hårdt, og en af eleverne alligevel kunne sige, at

"der var ingenting, der var svært", så handler det om, at man her formåede at rammesætte og invitere til en legekulturel tilgang, hvor det at opøve en færdighed er en del af legen – eller som Flemming Mouritsen skriver: "Lege øver man ved at lege, ved at deltage" (Mouritsen, 1996, s. 17). Det samme skete i Kammerorkestrets projekt, hvor børnene komponerer med udgangspunkt i deres egne rytmer, hvilket giver et musikalsk meget kompliceret udtryk, som børnene faktisk formår at fastholde og opøve – til deres egen stolthed, ikke mindst da Mogens Christensen er tydeligt imponeret af dem til fremvisningen.

Tegning af den vigtigste oplevelse under Kultur på Tur-forløbet med Randers Kammerorkester

I forhold til den yngre børnehavegruppe skabte Jakob Venndts musikvideo-projekt en direkte kobling til børnenes leg. Da vi spurgte, hvad børnene havde lært, svarede en af drengene "Jeg har lært at flyve. Vil du se?". Jævnfør Mouritsens forståelse af legen som en opøvelse af æstetiske udtryksformer, så er dette citat et eksempel på, at musikvideoprocessen direkte har givet børnene et nyt repertoire ind i deres legekultur. Den fysiske udfoldelse 'at flyve' skabt til musikvideoen er blevet en del af drengens udtryksrepertoire, som han er stolt af og gerne fremviser. Han bevæger sig mellem fiktions- og realverdenen, og deler denne livsanskuelse.

I sin helhed rummede *Spektakelfestivalen* både kultur *for, med og af* børn. Under festivalen var der skabt rum, fx en hoppeborg, der inviterede til leg. Det var vores oplevelse, at disse rum og dermed legen var ligestillet med de øvrige aktiviteter på festivalen. Herved adskilte *Spektakelfestivalen* sig fra fx børnete-

aterfestivaler med fokus på den professionelle scenekunst. At børnene så alligevel afkoder et hierarki mellem de forskellige former, kom fx til udtryk, da en af børnene i evalueringsworkshoppen tegnede festivalens hoppeborg. Børnene var blevet bedt om at tegne "hvad de bedst kunne huske fra Spektakel/Kultur på tur?". Da tegningerne skulle indsamles, mente barnet ikke, at denne tegning kunne bruges. Den viste ikke det, den skulle vise, nemlig kultur *for* børn. Det peger på, at forskellige kvalitetskriterier er indbygget i barnets refleksion, og at ligestillingen mellem forskellige kulturelle deltagelsesformer er svær at gennemføre i praksis.

Forståelsen af kultur *af* børn og eksempler på samme er diskuteret i flere sammenhænge. Det er meget relevant påpeget at den 'rene' kultur *af* børn, ofte er baseret på et voksenstyret input. Vores cases fokuserer på projekter, hvor rammerne har været sat af voksne aktører. Derfor er det med en vis skepsis og en begrænsning i data, at vi kan udtale os om kultur *af* børn. Men vi har undervejs set eksempler på et flow og udtryk, der lå ud over det, vi så i det fastlagte og voksenstyrede inputs. Under *Snapsting for Børn* havde en gruppe kunstnerassistenter en workshop i et stort telt styret af kunstneren i samarbejde med kunstnerassistenterne/børnene. Til denne workshop deltog børn fra andre skoler. Børnene skulle bl.a. danse og lave bodypercussion samt stomp. Dette var en indstuderet koreografi, som alle kunstnerassistenter kunne. Børnene skiftedes til at være instruktører, og imens kunne resten af børnene opleve *Snapsting for børn* på egen hånd. Under en af de planlagte workshops inde i teltet, så Tanja Lourcing nogle af de børn, der 'havde fri', danse uden for teltet med workshoppen. Det var præcis samme dans, men alligevel så vi en betydelig forskel i udtrykkenes størrelse og kvalitet. Inde i teltet var en mere afdæmpet og tilpasset udtryksform end uden for teltet, hvor der blev smilet større og danset mere udtryksfuldt og gennemført – stadig i samme koreografi som inde i teltet. Først var de to børn der dansede, senere kom et par stykker til. I et efterfølgende interview spurgte Tanja Lourcing ind til forskellen på at danse i teltet og udenfor.

Interviewer: *"Dem uden for teltet dansede endnu mere og endnu sjovere. Hvordan kan det være sådan at man danser mere og vildere udenfor teltet?"*

Kunstnerassistent/barn: *"Man bliver mere.... Hvis man laver en fejl. Vi har fået at vide at vi skal være det gode forbillede. Så vi skal ikke stå og fjolle rundt der inde."*

Børnene udtrykker altså en tilpasning til den aftale, de har med de voksne og i forhold til de andre børn, der deltager i workshoppen. Omvendt bekræfter de den frihed, der opleves uden for teltet – som bliver et frirum, der er igangsat af en voksenstyret aktivitet, men overtaget af børnene. I en uformel samtale med kunstneren fortalte han, at han ønskede, at børnene også inde i teltet fyrede den af. Det er givet sådan, at børnenes frirum ikke er tilpas stort til, at det kan ske – til trods for positiv ramme og en engageret voksen. Kultur af børn opstår situationelt og kan ikke faciliteres af selv nok så velvillige voksne.

Børnene udtrykker generelt en glæde og begejstring ved at have været del af forløbet. Omvendt siger de også, at det ikke behøver være sådan hver dag. De udtrykker også en læring ved at have haft ansvar for at lave noget for og med andre børn:

"Sjovere end normal skoledag. Her bevæger du dig. Du er i gang. Det var også sjovt at have mikrofon. Og så at rappe. Og så lærer man de andre børn noget. Jeg har haft mikrofon på i dag. Eller også fordi vi har planlagt hjemmefra at jeg skulle have mikrofon på. Nogle skulle spille på trommer, nogle skulle rappe." Kunstnerassistent/barn

Interviewer: *"Hvad betyder det ikke at kende dem man har workshop for?"*

Kunstnerassistent/ barn: *"Man bliver mere nervøs. Hvis man nu laver en fejl, så bliver man helt nervøs. De ved jo ikke at man laver fejl, men alligevel..."*

Dermed kan nervøsitet og motivation forstærkes i kraft af at der forbundet et ansvar eller en produktvisning med en proces.

4.6/ Fremvisning

I kombinationen af kultur *med* og kultur *for* børn sker der en forskydning af forholdet mellem produkt og proces hen mod en højere grad af produktfokus. Som det fremgår af ovenstående, kan børnene opleve det som et øget præstationskrav. Denne forskydning gør også noget ved børnenes proces: Der er ingen tvivl om, at de gør sig mere umage, samtidig med, at de også giver udtryk for, at der er et større pres, når fremvisningen skal tages seriøst. Det kommer tydeligt til udtryk i følgende citat fra en pige, der skulle læse sin tekst højt under Spektakelfestivalen:

Interviewer: *"Hvordan var det at læse højt for så mange mennesker?"*

Barn A: *"Altså, jeg synes at det var ret grænseoverskridende. Fordi ens ben de ryster foran alle de publikum der står. Hvis nu man laver en fejl kan man godt blive mere nervøs. Man skal bare bide igennem."*

Barn B: *"Jeg var den første der skulle læse op, så jeg var virkelig nervøs, jeg rystede også sådan helt vildt meget. Man skal bare tænke på, at der ikke er nogen mennesker, at man læser for sig selv."*

Barn C: *"Jeg var efter, så hun sagde at jeg bare skulle tænke på, at der ikke var nogen mennesker. Jeg føler at jeg blev helt rød midt i det hele. Heldigvis lavede jeg ikke nogen fejl, men jeg var helt nervøs."*

Til den afsluttende aktørworkshop under *Kultur på Tur* blev dette et centralt diskussionspunkt mellem de forskellige aktører omkring deres egen praksis, hvor fremvisningen typisk er et fast element. Refleksionen gik på, hvorfor det var sådan, og ikke mindst på, for hvis skyld fremvisningen overhovedet indgår som afslutningen på processen. Flere aktører reflekterede over, hvorvidt det ikke nogle gange var mere for de voksnes skyld, og om man i disse tilfælde skulle undlade præsentationen. Hermed blev der åbnet op for en mere nuanceret og reflekteret tilgang til proces og produkt, der også kan tage hensyn til fx det præstationspres, som nogle af børnene oplever. At der er mere på spil i æstetiske skabelsesprocesser, vender vi tilbage til i næste kapitel om 'Kulturel Refleksion', men først vil vi overveje et i virkeligheden ret fysisk og praktisk aspekt af forholdet mellem produkt og proces.

4.7/ Produkt – holdbarhed og kvalitet

I spændingsfeltet mellem proces og produkt opstår der også et spørgsmål om produktets holdbarhed og levetid. Spørgsmålet er i princippet relevant hver gang et barn producerer et eller andet fysisk, men det bliver særligt presserende, når man arbejder med et formål om at producere et produkt af høj kvalitet. Spørgsmålet om holdbarhed knytter sig til formål og anerkendelse: Var produktet vigtigt og betyder det så ikke, at vi skal passe på det? Mere praktisk handler det om design og materialevalg og ikke mindst om en rammesætning og forventningsafstemning.

I forhold til holdbarhed finder vi i den ene ende af spektret Favrskov-versionen af *Ønskelandet*. Her havde børnehavebørn fra hele kommunen tegnet deres ønsker og medbragte tegningerne til Skjød Stadion, hvor åbningen fandt sted. Her blev samtlige tegninger udstillet på store træ-bauner, hvor de kunne ses

resten af dagen inden man som afslutning på åbningsevenen tændte ild til baunerne og hermed brændte tegningerne af.

*Tegningerne af børnehavebørns Ønskeland sættes på baunerne
i Favrskov Kommune*

Symbolsk skulle asken dermed sprede børnenes ønsker ud over hele regionen. Louise Ejgod overværede opsætningen af tegningerne på baunerne (se foto). Imens fortalte en af pædagogerne, at børnene havde fået at vide, at de ikke skulle gøre sig umage med tegningerne: De skulle jo alligevel brændes af. I modsætning hertil havde andre børnehaver tilbudt børnene en god kvalitet papir og maling, og der var tydeligt gjort noget ud af tegningerne. Det at gøre sig umage er også at tilskrive afbrændingen en betydning.

I Silkeborg var det en del af *Ønskelandet*, at børnenes producerede mobiler på Odden skulle blive stående i månederne efter selve åbningen. Her var der valgt holdbare materialer som stål og plexiglas, hvilket skabte en mulighed for, at børnene senere ville kunne vende tilbage til *Ønskeøen* samt for, at andre borgere kunne opleve resultatet af den skabende proces.

Også *Helgener og byporte* havde et sigte om at skabe holdbare produkter. Den første af de i alt fem byporte blev produceret under *Snapstinget for børn* i juni 2016, og denne byport blev hentet frem igen under *Snapstinget for børn* i 2017, hvor en del af de samme børn medvirkede i den nye workshop. Der var her, såvel som med 'Egeporten' produceret som en del af reformationsjubilæet, tale om holdbare porte, der også kan pakkes ned og sættes op ved andre lejligheder. De tre byporte produceret under *Snapstinget for børn 2017* havde en lidt anden karakter, og her var planen, at de skulle stå på Borgvold sommeren over. Igen en mulighed for at forlænge oplevelsen. Desværre var materialet til især den ene af byportene ikke valgt med henblik på dette. Det betød, at allerede en uge efter projektet afslutning var dele af porten ødelagt til stor skuffelse for et af de producerende børn, der genbesøgte stedet og straks gik i gang med at udbedre skaderne, så godt som det lod sig gøre. Projektforløbets levetid og produktets levetid ville med fordel kunne være tænkt i en større helhed, hvis det æstetiske udtryk skulle have haft mulighed for at sætte fysiske spor over længere tid.

Detalje fra byport, *Helgener og Byporte*, Viborg

Det kunstneriske koncept *Flaskepost til fremtiden* (*Trædesten*) rummer i kraft af sit æstetiske princip om materialeophobning og skabelse på baggrund af andre værker også et voksende fysisk og virtuelt arkiv af materialer. Her trænger spørgsmålet om bevaring, overblik og tilgængelighed sig på. Der sendes et signal om værdien af børnenes samskabelse ved at bevare og recirkulere udtrykkene i et æstetisk kredsløb, der løbende producerer nye udtryk. Samtidig opstår der en praktisk udfordring i forhold til at formidle de mange udtryk på en overskuelig og tilgængelig måde og med rent fysisk at opbevare fx kostumer. Bevaringen handler i denne sammenhæng ikke alene om arkivering, men også om tilgængeliggørelse, så det faktisk er muligt at anvende den stadig voksende mængde artefakter i nye processer.

Et eksempel på, at materialevalg og produktionsprocessen afspejlede ambitionen om at tage børnenes produkter seriøst på linje med professionelle kunstneres, er Randers Biblioteks delprojekt under *Kultur på tur*. Her blev de historier, som skolebørnene producerede i samarbejde med L. G. Jensen udgivet som 'en rigtig bog', trykt i et mindre oplag med ISBN nr. og distribueret til biblioteker rundt omkring i landet. Gennem at lade børnenes produkter få samme 'materielle' og produktionsmæssige behandling som professionelle forfatteres udgivelser, udsendte man et klart signal om anerkendelse af børnenes fortællinger. Bibliotekets projektleder havde indgået aftale med forlaget til L. G. Jensens bogserie om også at anvende samme grafiske udtryk og på den måde var der tænkt i et helstøbt udtryk uanset på tværs mellem barn og professionel kunstner. Et barn udtrykte i et interview, at han troede, at det at have en udgivelse der stod på Det Kongelige Bibliotek var med til at vække stolthed og sætte spor.

Det er ikke nødvendigvis bevarelse til evig tid, der er målet, hvilket de forskellige Aarhus 2017-projekter også demonstrerer. Det, der derimod er afgørende, er en klarhed omkring, hvad forskellige valg signalerer, og at der er konsekvens i forholdet mellem målet med produktet og praktik, materialer og design. Disse valg afhænger også af, hvordan man ønsker at forholde sig til forholdet mellem proces og produkt i det konkrete kulturprojekt i feltet mellem kultur *med* og kultur *for* børn.

5.0 Kulturel refleksion – fem forskellige didaktiske vinkler

Det har præget børnedelen af kulturhovedstadsprojektet, at opstarten på udviklingsfasen af kulturhovedstadsprojektet faldt sammen med vedtagelsen af en skolereform. Skolereformens ikrafttrædelse i august 2014 introducerede også begrebet Åben skole, hvor blandt andre kulturinstitutionerne skulle indgå mere aktivt som en del af den forlængede skoledag. Diskussionen af Åben skole har fyldt meget generelt i det børnekulturelle felt og også konkret i forhold til Aarhus 2017. En kerneudfordring har været at etablere gode samarbejder på tværs af fagligheder som mellem kunstnere, lærere og pædagoger. Denne udfordring har passeret perfekt ind i Aarhus 2017s målsætning om at skabe tværfaglige samarbejder. Der er ingen tvivl om, at der er skabt erfaringer med disse møder gennem Aarhus 2017, men vi hører til stadighed også, at samarbejdet er udfordrende, blandt andet fordi tværfagligheden betyder, at der er forskellige målsætninger på spil i det samme projekt. Dette er krævende, og det er derfor vigtigt, at alle parter har/afsætter ressourcerne til samarbejdet. En del af de projekter, vi har set på, bygger videre på allerede veletablerede relationer og Åben Skole. Her bliver Aarhus 2017 en anledning til at arbejde videre med noget, man allerede var godt i gang med.

Mødet mellem forskellige fagligheder kan bidrage til, at der er flere forskellige målsætninger på spil i det samme projekt. Et helt konkret eksempel var, at det for lærerne var et fagligt mål med *Kultur på Tur*-projektet på Randers Kunstmuseum, at børnene skulle lære at sy på symaskine. Vi mener, at det er vigtigt at være tydelig og åben omkring forskellige målsætninger, så de ikke kommer til at spærre for hinanden. I det kommende præsenterer vi 'hånden', som en konkret model, der kan bruges som samtaleværktøj i forhold til børns forskellige udbytter af æstetiske læreprocesser. Årsagen til valget af et kunstdidaktisk

forløb kan være mange – og være forskellige. Dette findes der forskellige fortolkninger og forvaltninger af. Austrung & Sørensen (2006) har forsøgt at forenkle dette, hvilket Louring (2016 og 2017) har illustreret gennem 'hånden'.

Princippet går på at inddele kunst- og kulturdidaktiske tiltag i fem retninger:

- Kunst som mål i sig selv
- Kunst som kilde til livslyst
- Kunst som vej til anden læring
- Kunst som socialisering
- Kunst som personlig udvikling.

Samlende for disse fem vinkler er begrebet 'Kulturel refleksion' (defineret af Austrung & Sørensen). Den facilitator (eks. pædagog/lærer/kulturformidler) der har ansvar for forløbet, kan have fokus på en af disse vinkler, og vil tilpasse sin tilgang til forløbet efter denne hensigt. En klarhed herom kan bidrage til at skabe en forventningsafstemning mellem de forskellige aktører. Samtidig viser vores dataindsamling også, at der typisk kan være forskelligt fokus fra forskellige voksnes side. Og nok så vigtigt: Selvom de voksne vælger at sætte fokus på et aspekt af 'Kulturel Refleksion', så er de andre aspekter stadig i spil i processen, noget som børnene også giver udtryk for og som påvirker det samlede udbytte.

Vi præsenterede modellen for kulturinstitutioner i Randers Kommune i forbindelse med den afsluttende evalueringsworkshop. Her foreslog vi den som et samtaleværktøj til før-under-efter et kunstfagligt forløb, hvor man selv og sammen med samarbejdsparter (konkrete lærere og pædagoger) kan sætte fokus på et forløbs potentialer og prioriteringer. Måske er en vinkel særlig vigtig – men udelukker ikke de andre vinkler. Diskussionen på evalueringsworkshoppen viste, at der eksisterer en forståelse af og et blik for de forskellige vinkler, og at der var forskellige holdninger til, hvordan de vægtes og afbalanceres. Diskussionen gik bl.a. på at æstetiske læreprocesser og kunstfaglige forløb ikke lod sig forenkle til fem elementer. Dog gav det et udgangspunkt for deltagerne at diskutere ud fra – hvilket alle deltagere udtrykte en kvalitet og en styrke ved. De empiriske fund vi gjorde på *Kultur på Tur* bl.a. gennem interviews og observationer viser, at der netop er forskellige tilgange/bevæggrunde for et kunstfagligt forløb. Eksempelvis var der inkluderet et læringsmål om at anvende en symaskine i et af forløbene. Dette falder i kategorien 'anden læring', mens der i samme forløb var børn, der bekræftede 'kunst som kilde til livslyst' gennem udsagn som "Jeg vil hellere være her end i skole". En at børnene fortæller, hvordan besøget på kunstmuseet var det mest givende i forløbet, fordi det var en helt ny verden, der havde åbnet sig. Barnet udtrykte bl.a., at det havde været enormt spændende at høre om helte og at få forklaret, hvad billederne handlede om og at det var blevet fortalt levende og i en god stemning. Her kobler barnet selv flere (måske alle fem) elementer i hånden til sit udbytte at museumsbesøget.

Under både *Kultur på Tur* og *Snapstinget for børn* havde Tanja Louring også mulighed for at tale med børnenes hverdagsvoksne – de lærere og pædagoger, der deltog i projektet. Også her brugte vi 'hånden', som udgangspunkt for en fælles refleksion. En af de medvirkende folkeskolelærere fra kunstnerassistentforløbet under *Snapstinget for børn* udtrykte en genkendelighed omkring elementerne i "hånden". Samtidig påpegede hun, at kategorierne 'noget andet' samt 'personlig udvikling' er så tilpas brede, at der kan lægges megen fortolkning ind i det. Adspurgte hvorfor hun havde tilmeldt sin klasse til kunstnerassistentforløbet, udtrykte hun en værdsættelse af de æstetiske fags muligheder:

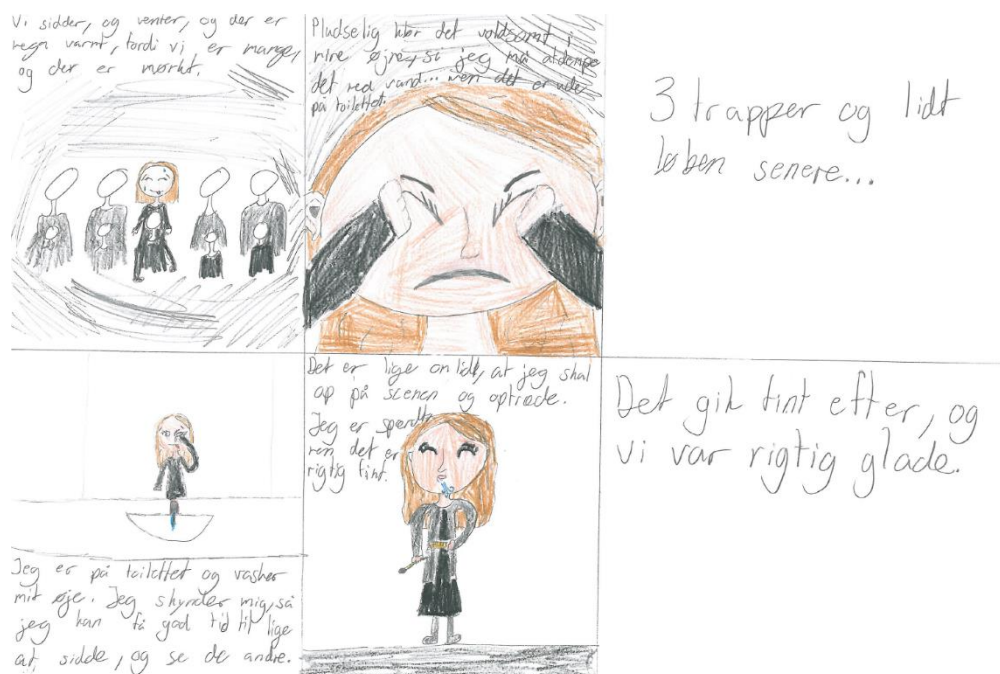
"Fordi det gør så meget godt for børnene. Fordi det giver børnene mulighed for at opleve på en anden måde, for at lære på en anden måde og for at udvikle sig i et forløb som det er rigtigt svært for os lærere at skabe ude på skolen. Det gør rigtigt meget at der kommer en ude fra og siger, det her, det er det vi

skal. Og nu skal I bare høre. Jeg er ikke sikker på at der var kommet helt den samme energi i det her, som hvis det var mig der havde sat det her i gang." Lærer, kunstnerassistentforløb.

Hertil udtrykker hun både en værdi i det kunstfaglige perspektiv og i betydningen af, at det er en anden end den hverdagsvoksne, der er formidler. I samme interview understreger hun også, at forløbet omkring kunstnerassistenter har bidraget til fokus på udviklingen af fantasi og kropsbevidsthed hos deltagerne.

I forhold til det socialiserende element af 'Kulturel Refleksion' fremhævede en dreng i 5. klasse "det at være noget for dem fra 1. klasse" som det han huskede bedst og mest positivt fra sit *Kultur på tur*-forløb. Han refererede til en konkret episode, hvor børnene selv havde mulighed for at undersøge og lege med lyset i en installation og at han i den sammenhæng var "den store der hjalp og legede med de yngre". Dette har også karakter af det personligt udviklende og en kilde til livslyst. Dette udsagn peger på nødvendigheden af en bred forståelse for – og opmærksomhed på – værdien af æstetiske processer. Selv hvis 'kunst i sig selv' er hovedformålet, vil der altid være mere i spil i processen. I det nævnte eksempel var det netop det uformelle møde mellem to mennesker igennem et fælles tredje *Spektakelfestivalen*, der gav anledning til oplevelsen af "at være noget for en der er mindre". Dette møde er rammesat af børnenes hverdagsvoksne og sker i et rum etableret af kulturfaglige personer, men selve mødet og det korte legerum der var skabt mellem børnene, var uden voksnes direkte indblanding. Altså er der tale om en kobling mellem det personligt udviklende, det socialiserende og det livgivende. Didaktisk lå der også overvejelser om at kunne 'lære noget andet'; arbejdet med lys og skygge og mørke-fremkaldelser.

Vores dataindsamling bekræfter, at der i (kunstfaglige-)læringsforløb er meget andet på spil end det konkrete fokus på de kunstfaglige færdigheder. En lille tegneserie fremstillet af en pige på 5. årgang i forbindelse med beskrivelsen af, hvad hun huskede særligt fra forløbet, er yderligere et eksempel på dette. Pigen beskriver, hvordan der er meget varmt og hvordan hun – inden den fælles visning på *Spektakelfestivalen* – pludselig får kløen i øjnene lige inden hun skal optræde. Situationen klares ved at skynde sig ud at vaske øjnene og hun når tilbage og "Det gik fint efter, og vi var rigtig glade". Det kan dermed konkluderes, at præsentationen/produktvisningen har emotionel betydning, og at visningen opleves som et 'vi' og dermed en del af noget større.

Tegning af oplevelse af at skulle læse op under Spektakelfestivalen, Randers

Ligeledes bekræftede en anden børnegruppe de fem elementer i et interview, hvor Tanja Louring præsenterede modellen. Her udtalte et af børnene:

"Man kan godt mærke, hvis der er en derinde, der har haft en dårlig dag, så fyrer man den ikke så meget af. I matematik er det svært at se andre folks udtryk i ansigtet, for der sidder man med en bog og kigger ned."

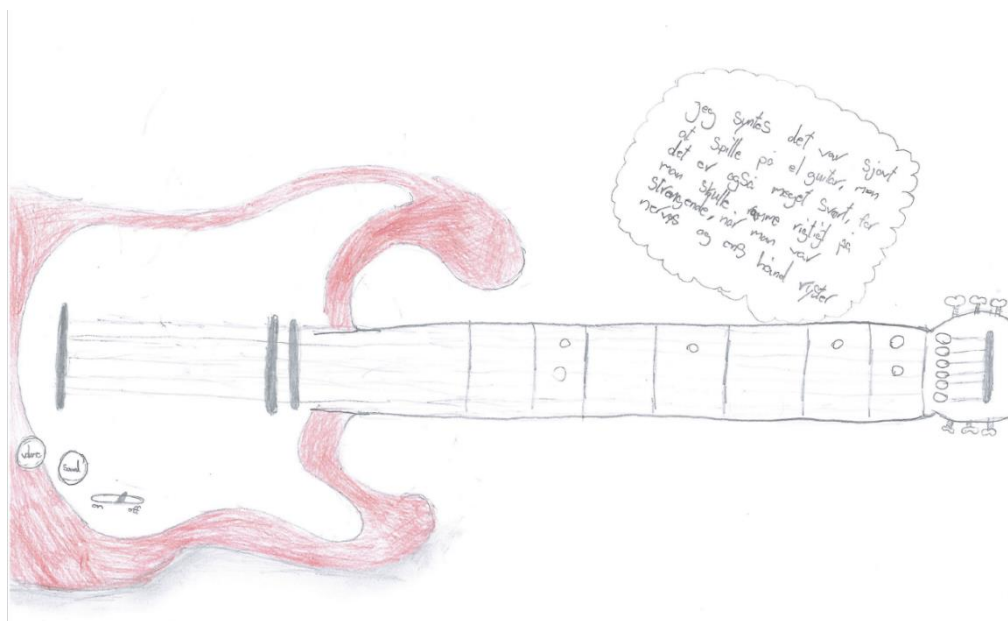
Denne udtalelse peger også en udvikling af empati og det socialiserende element af de æstetiske fag – eller i hvert tilfælde undervisningsformer, der kræver øjenkontakt og fysisk nærvær.

En børnegruppe diskuterede – på vores opfordring – de fem elementer i forståelsen af 'Kulturel Refleksion' og endte i en diskussion mellem, hvad kultur egentligt er og "om mad er kultur". I denne diskussion var de også optaget af at ville svare ind i en sammenhæng med de æstetiske fag som center, men deres refleksionsniveau nåede ud i afkroge af læringsstile, kulturforståelse og kunsthaglighed. Dette var en diskussion blandt de fem børn der debatterede livligst på klassen, og derfor kan det tænkes at andre jævnaldrende ikke havde

lagt samme engagement i diskussion. Ikke desto mindre vil vi påpege, at børnene har et højt refleksionsniveau og gerne tager diskussionerne omkring "hvad skal og kan kunst". Dette perspektiv er en opfordring til at indtænke børneperspektivet på flere niveauer i et videre forsknings- og udviklingsarbejde.

5.1/ Æstetiske og kulturelle udfordringer

Et centralt element i overvejelserne omkring didaktiske udbytter er, hvilken kunstart, der arbejdes med. Kunstarterne er forskellige, og disse forskelle kommer både frem ift. hvilke krav der er til en teknisk bemestring og i forhold til de forskellige udtryksmuligheder, som den konkrete kunstart har. Her handler det om at blive mere fortrolig med en udtryksform. Her kan den tekniske og håndværksmæssige dimension føre både frustrationer og oplevelsen af succes med sig.

Oplevelsen af at skulle spille guitar, Kultur på tur, Randers

I et interview mellem tre børn i 6. klasse omkring et musikforløb under *Kultur på Tur*, gav de udtryk for frustrationer over, at vide at de ikke var så gode. De kunne godt høre, at de ikke havde øvet tilstrækkeligt. De udtrykte en pinlighed over produktfremlæggelsen, og da Tanja Lourcing spurgte til, hvordan det kunne være, at de ikke havde øvet sig mere, var svaret at det var pinligt at bære et lånt instrument igennem byen. Det var uklart for os, hvorvidt det handlede om, at 'folk' ville tro og forvente, at de kunne spille, eller at det var pinligt at være en der spillede. Uanset er der et identitetsskabende aspekt i spil, der gør, at

hjemtransport af instrument ikke kun handler om logistik (kan instrumentet være på bagagebæreren). I dette tilfælde er det identitetsskabende blevet en barriere i forhold til de håndværksmæssige aspekter af forløbet. Og det er vigtigt, at børnene selv er trygge ved deres kunnen. Det bekræfter ovenstående tegning med tekst omkring 'elguitaren': Her beskriver barnet, hvordan det både var sjovt og svært at spille på elguitar, og hvordan nervøsiteten også får hånden til at ryste. Nervøsisen er også et udtryk for, at der er noget på spil for deltageren.

I interviews med børn fra Remida-forløbet under *Kultur på tur* fortæller børnene, hvordan de både har fået hjælp af voksne og af andre børn, der havde kompetencen til at hjælpe og inspirere. Børnene er altså helt klar over, at nogle af dem er bedre til at beherske en udtryksform som fx tegning. Direkte adspurgt, hvilken tegning, der er den flotteste, er børnene forsigtige med at fremhæve enkelte værker. Dog ender de tøvende med at pege på 'guitargiraffen'. I samme interviews er der også børn, der giver udtryk for, at den kreative proces er svær. Et barn beskriver, hvordan hun var gået i stå i processen omkring udformningen af sit fabeldyr, og at hun "hellere ville have matematik". To drenge fortæller at det kræver mere af hjernen at lave skulpturer, end det kræver at have matematik.

Det her er hvor jeg kom på mit dyr

Idegenerering under Remida-forløb, Kultur på tur, Randers

Ligesom børnenes præferencer i forhold til læringsstile og -aktiviteter er forskellige, så er deres forudsætninger for at forholde sig til og reflektere over det kulturelle miljø de er del af det også. Denne forskel skal ikke underkendes, og her spiller såvel familien som skole og daginstitution en afgørende rolle. I dette citat udtrykker pigen kendskab til såvel Randers EgnsTeater som kulturinstitution og til scenekunst som udtryksform:

"Jeg har været her på teatret før. Det var med min børnehave. Den forestilling jeg så i børnehaven var ikke så realistisk som jeg tænker de andre er eller den her forestilling er." Pige 9 år.

Dette viser en pige, der sætter sig i den givne kontekst hun befinder i og samtidig er bevidst om det æstetiske udtryks mulighed for at bevæge sig tæt på og langt fra en spejling af virkeligheden.

I vores dataindsamling har vi mødt forskellige tilgange hos børnenes voksne og forskellige forståelser af, hvad børnenes forudsætninger for at deltage er. Eksempelvis kan nævnes en kunstfaglig underviser, der mener at børnene bliver talt ned til, når det kunstfaglige sprog oversættes for meget til et hverdagsligt sprog og omvendt at læreren mener, at børnene bliver tabt, hvis ikke de får en oversættelse. Vi har iagttaget en række forskellige tilgange, og kan ikke fremhæve én bestemt som bedre end de andre. Men vi kan opfordre til en opmærksomhed på børnenes kompetencer og en bevidsthed omkring, at forskellige tilgange skaber forskellige udfordringer og appellerer til forskellige børn.

5.2/ Tværfagligt samarbejde

Det har været en vigtig del af såvel *Kultur på tur/Spektakelfestivalen* og *Snapstinget for børn* at projekterne er afviklet i et samarbejde mellem kulturinstitutioner (og kunstnere) og skoler/daginstitutioner. Diskussionerne af, hvordan dette samarbejde etableres og udfoldes bedst muligt, har været et centralt aspekt af disse projekter, som det også er mere generelt i diskussioner af børnekulturen og dens rolle i børnenes hverdag. Vores fokus har primært været på børnene og kulturinstitutionerne, men under *Snapstinget for børn* interviewede Tanja Lourcing også to af de deltagende lærere om disse samarbejder, herunder deres udfordringer og værdi.

Den ene lærer peger på vigtigheden af, at der er opbakning hos ledelsen til at tage del af projekter uden for huset. På den skole hun er ansat, fungerer deltagelsen ved, at ledelsen udviser en stor tillid til selvstændigt at træffe valg i de enkelte teams. Teamet, hun er del af, har en god kommunikation, så de kan hurtigt handle på de tilbud der kommer – som nu det fra KulturPrinsen omkring kunstnerassistenter. Sammen med børnene har de også fundet løsninger, hvor børn, der kan have svært ved forandringer eller har brug for at trække sig, også kan deltage. I det konkrete projekt omkring kunstnerassistenter, var der et barn, der havde brug for at kunne trække sig, og det havde de løst ved at barnet havde taget et telt med og slået op på pladsen på Borgvold. I skoletiden kunne barnet trække sig ind i teltet, hvis mængden af stimuli blev for stor. Det oplevede læreren, at de øvrige børn viste en stor respekt og anerkendelse for.

Den pågældende lærer gav udtryk for, at samarbejdet mellem kunstnere og lærer/pædagogteamet på skolen fungerede bedst, når der var en tydelig ramme. Hun havde tidligere oplevet samarbejder, hvor rammen var uklar og det havde negativ indvirkning på udbyttet for børnene og for flowet i forløbet.

"Jeg har mødt forskellige kunstnere. Jeg har mødt kunstnere, som brændte for deres fag og som havde en klar idé eller et mål for det, de skulle. Men jeg som lærer tænkte, at der manglede en struktur, eller jeg tænkte, at børnene manglede en tydelig ramme. Det skaber også tryghed hos børnene. Rammen har også været så bred at det var muligt at være fantasifuld, som der ligger op til. En af grundene til, at jeg oplever det som en kæmpe succes. Der har været en god kemi mellem mig og kunstneren, mellem børnene og kunstnere og kunstneren har været dygtig til at tilpasse forløbet til børnene." Lærer, kunstnerassistentforløb.

En anden lærer deltog i et gruppeinterview med to af eleverne om kunstnerassistentforløbet *Væredygtighed*. Ud af det kom diskussioner omkring udbytte og værdi både for dem selv, og hvad de troede, udbyttet var for de deltagere, de (kunstnerassistenterne) lavede workshops for. Læreren udtrykte, at han oplevede at eleverne/kunstnerassistenterne havde taget meget ansvar og forvaltet frihed rigtig godt. Workshopforløbet havde haft fokus på værdi og udfordret det at have "et klart defineret mål", hvilket han oplevede at man i folkeskolen havde stort fokus på. Det havde derfor både været udfordrende, frustrerende og inspirerende at arbejde med en kunstner, der "tager tingene som

de kommer". I det konkrete forløb havde udfordringen været at arbejde med en ny type spørgsmål, der af et af børnene i interviewet blev beskrevet som:

"Det skal være spørgsmål, som opfylder specielle kriterier man skal svare ja, eller nej til det – og åben op i ens hjerne, så man begynder at snakke om det."
Kunstnerassistent/barn

Interviewet gav anledning til at deltagerne gav eksempler på spørgsmål: "Bliver Danmark større", hvilket læreren syntes var et fantastisk spørgsmål, og barnet, der diskuterede med syntes det var et "OK spørgsmål". I samtalen var også en frustration over, at nogle af de deltagere der kom 'ude fra' og deltog i workshoppen på Borgvold ikke tog det seriøst. Barnet oplevede et spørgsmål som "har du Cristiano Ronaldo underbukser?" som useriøst. Læreren så det som et spørgsmål der "varmede op". I forlængelse af det diskuterede de ambitionsniveau og deltagelsesformer lærer og barn imellem.

Sten med spørgsmål fra Væredygtighedsskole under Snapstinget for børn, Viborg

Det har været interessant at lytte til at børn og voksne reflekterer sammen på en måde, hvor deltagerne anerkendte og respekterede hinandens synspunkter. Fortællingen om hv-spørgsmålene og forløbet uden den stramme styring bliver også et eksempel på at turde være i et forløb, hvor deltagerne sigter efter noget ukendt – eller måske snarere er i "det åbne" og ikke sigter, men er

nærværende. Dermed er det et eksempel på at skabe et rum i det formelle læringsrum (folkeskoletiden), hvor vi ikke er målstyrede. Det beskriver læreren, hvordan han har svært ved at komme ud over – og det udtrykker han, at han tager med sig fra forløbet. Børnene er gode til at sætte ord på, hvad de har fået ud af det – og måske peger de endnu mere på det svære i at udtrykke det i den forsimplede evaluering interviewformen er. "Det er svært at udvælge en ting, jeg har lært". Dog centrerer deres svar sig om læring i forhold til sociale relationer, hvor det ene barn svarer på spørgsmålet; "hvad tror du, du kommer til at tænke på i syvende klasse, når du tænker tilbage på dette forløb?":

"Jeg tror jeg kommer til at tænke på, hvordan jeg kommer til bedre at udvikle mig som menneske. Kunstnerassistent" 5. classesbarn, kunstnerassistent

Mere konkret fortæller en anden informant at; det har været spændende at prøve at være lærer, men også frustrerende, når deltagerne ikke var motive-rede:

"Det sværeste. At undervise – det var en masse drenge som ikke rigtigt gad noget. Vi prøvede at få dem til at komme ind i det. Til sidst tror jeg at de fandt ud af at det her vil de faktisk gerne." 5. classesbarn, kunstnerassistent.

Hvis vi ser på de to læreres udtalelser omkring processen med kunstnerassistent, synes de at være modsatrettede. Den ene peger på nødvendigheden af tydelige rammer, mens den anden peger på åbenbaringen ved ikke at være målstyret. Begge udtrykker en glæde og begejstring ved forløbene – og at det har været tilpasset den pågældende børnegruppe. Det er fra analyse-stolen det sidste, der må være det konkrete at tage med som et succes-kriterium: at forløbene er tilpassede. Dette var også, hvad vi oplevede som en af de væsentlige succesfaktorer på *Kultur på Tur*. Både fortalt af kunstnerne, de hverdagsvoksne og af børnene.

6.0 Afslutning: Gentænkt børnekultur?

En stor del af Aarhus 2017s projekter for børn ligger i det, der traditionelt hedder feltet kultur *med* børn, hvor børn er medproducerende inden for en voksenrammesætning. Men de eksempler, vi her har taget fat på, udfordrer også kategorierne og trækker såvel kultur *for* som kultur *af* børn ind i projekterne. Samtidig er projekterne karakteriserede ved at være baserede på forskellige, nye tværfaglige samarbejder.

Når man ser på de præsenterede børnekulturprojekter melder spørgsmålet om, hvorfor de to (tre) børnekulturformer, der traditionelt eksisterer i forskellige institutionelle kredsløb, skal kombineres. Det umiddelbare svar er, at det handler om Aarhus 2017, der som overordnet tema for kulturhovedstadsprojektet har gentænk, og at dette var en måde, man kunne gentænke børnekulturen på. Og der er netop inden for Aarhus 2017 en række forskellige projekter, der alle arbejder i krydsfeltet mellem kultur *for* og kultur *med* børn. Det er imidlertid nærliggende også at tolke dette ind i en bredere kulturel strømning, der er blevet betegnet som deltagelseskultur. En række kultur- og medieforskere hævder, at vi lever i en deltagelseskultur, hvor skellet mellem afsender og modtager forandres og udviskes. Det betyder også til en vis grad, at passivt kulturforbrug nedvurderes – dermed anses det i flere sammenhænge for at være bedre og mere udbytterigt at være aktivt medskabende. Når denne kulturelle strømning, jf. åbningstalen citeret i indledningen, kombineres med et bestemt børnesyn, nemlig at børn er særligt kreative og spontane, så ligger det lige for, at den form for børnekultur, der i særlig grad kommer i fokus, er den, hvor børnene selv er medskabende. Dermed ligger der også en risiko for, at andre former for børnekultur, fx den professionelle kunst produceret for børn, nedprioriteres.

I denne rapport har vi vist eksempler på, hvilke værdier, det kan have at arbejde i dette felt. Det er samtidig tydeligt, at der er en række udfordringer knyttet hertil. Vi har præsenteret to modeller, der kan bruges til at reflektere over dette: Den dobbelte børnekulturtrekant (kultur *for/med/af* kontra proces og produkt) og hånden (kulturel refleksion gennem fem vinkler). Vores analyser har vist, at krydsninger af kultur *for* og *med* børn er svært. Det tager tid at udvikle gode koncepter, og disse vil ofte være meget båret af konkrete personer og deres tætte, lange samarbejder. Det har en sårbarhed og en kvalitet, men

taler under alle omstændigheder for, at der arbejdes videre også efter kulturhovedstadsåret. Samtidig har de vist, at projekter med en stor forankring og høje kunstneriske såvel som pædagogiske ambitioner rummer en række kvaliteter. Det tværfaglige samarbejde skal have modningstid og ressourcer til at blive udviklet. Det har værdi, at aktørerne får øje på hinandens ressourcer og ser kvaliteten af det man selv og hinanden laver – også i en evalueringsproces. De mange ambitiøse projekter har også slidt på såvel institutionernes mandskab som på de øvrige børn og voksne. Der har været tale om ekstraordinære præstationer, og der skal også være plads til, at det igen bliver hverdag. I denne hverdag bliver sporene af ekstraordinære oplevelser forhåbentligt synlige.

7.0 Litteratur

- Austring, Bennyé D. og Sørensen, Merethe (2006): *Æstetik og læring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Christensen, Dorthe Refslund ; Hansen, Louise Ejgod ; Krøgholt, Ida ; Stage, Carsten (2016): The participatory researcher: developing the concept of 'accompanying research'. I: Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1996): *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: Harper Perennial.
- Hansen, Louise Ejgod; Eibye, Tine; Welent Sørensen, Pernille (2011): Teateroplevelser: at skabe samtalerum med børn og unge. Randers: Scenekunstnetværket i Region Midtjylland.
- Hansen, Louise Ejgod (2014a): Refleksioner over kvaliteter i børnekulturelle projekter: Rapport 1 Trædesten. Viborg: Kultur.
- Hansen, Louise Ejgod (2014b): Børn som kunstproducenter: Rapport 2 Trædesten. Viborg: KulturPrinsen.
- Louring, Tanja Pfaff (2017): Dramafagets potentiale i skole-fritidspædagogik. I: D.T. Gravesen (red.): Grundbog for skole-fritidspædagogik. København: Hans Reitzels Forlag.
- Louring, Tanja Pfaff (2016): Dramapædagogik i dagtilbuddet – at skabe magiske legerum for og med børn. I D.T. Gravesen (red.): Grundbog for dagtilbudspædagogik. København: Hans Reitzels Forlag.
- Mouritsen, Flemming (1998 (1996)): *Legekultur. Essays om børnekultur, leg og fortælling*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Pedersen, Birgitte Stougaard ; Hansen, Louise Ejgod (2014): Møder i en svømmehal. Perspektiver og refleksioner over Vandfaldballader: Rapport nr. 3 Trædesten. Viborg: KulturPrinsen.

Hjemmesider for caseeksempler:

<http://www.spektakelfestival.dk>

<http://www.spektakelfestival.dk/kultur-paa-tur/>

http://klcviborg.dk/sites/default/files/material/snapsting_for_boern_kunstnerassistenter_presentation_0.pdf

<http://www.aarhusmusikskole.dk/da/Projekter/Traedesten.aspx>

<http://bumkultur.dk/oenskelandet/>

8.0 Bilag

OBS, se nærmere beskrivelse i uddybning nedenfor i dokumentet

workshop faciliteret af Tanja Lourcing/videnskabelig assistent og kunstpædagogisk uddannet

Proces:

En rejse gennem børnenes erfaringer/oplevelser/erkendelser. En workshop der tager udgangspunkt i elementer fra "Teateroplevelser" og hvor deltagerne beskriver og genskaber dele af deres oplevelser med mødet med kunsten/den kunstnerisk skabende proces.

Produkt:

Børn besvarer gennem interviews/tegninger/snapshots/evt. deres efter forslag til en digital delagtiggørelse af deres proces

Anslået varighed: 1½ time ialt
Deltagere: Alle der har deltaget efterfulgt af interview m 2-4 børn

1. Børns oplevelser i den kunstnerisk skabende proces

OBS, se nærmere beskrivelse i uddybning nedenfor i dokumentet

workshop faciliteret af pædagogisk personale fra børnenes institutioner (pædagog/lærer)

Reb fra workshop beskrevet i første plonne

Anslået varighed: 1½ time ialt
Deltagere: Alle der har deltaget efterfulgt af interview m 2-4 børn

2. Børns oplevelser i den kunstnerisk skabende proces

OBS, se nærmere beskrivelse i uddybning nedenfor i dokumentet

Fortællinger/2. håndberetninger fra børnenes hverdags-voksne

Pædagogen/læreren genfortæller - baggrund af observationer/spontane samtaler/refleksion - hans/hendes forståelse af børns oplevelser/erkendelser/erfaringer med den kunstnerisk skabende proces.

Dette kan evt. suppleres med billedmateriale/lyd/illustration enten skabt af børnene eller af børnenes hverdagsvoksne.

Anslået arbejdstid: 15 min.

LÆS: Vi vil gerne høre fra jer - også om de "små fortællinger".

Sendes på mail: tanjalo@au.dk senest d. 17. juni - TAK!

3. Børns oplevelser i den kunstnerisk skabende proces

Nærmere beskrivelse af Børns oplevelser i en kunstnerisk skabende proces, del 1, 2, 3:

Workshop 1, faciliteret af Tanja Lourcing**Proces:****1) i 5-7 min.: Tjek ind**

kort præsentation og opvarmningsleg

2) i 3-4 min.: En tankerejse/genopfriskningsrejse/hukommelsesrejse

Rejse m. musik i baggrund, hvor deltagerne husker tilbage på deres oplevelse af processen.

På rejsen bedes deltagerne huske tilbage på hvor de stod, da produktet blev præsenteret, hvad de følte, hvad de syntes, hvad de tænkte og hvad de gjorde - og evt. hvem de oplevede det sammen med.

En rejse gennem børnenes erfaringer/oplevelser/erkendelser. En workshop

der tager udgangspunkt i elementer fra workshoppen *Teateroplevelser* og beder deltagerne beskrive og genskabe dele af deres oplevelser med mødet med kunsten/den kunstnerisk skabende proces.

Musik i baggrunden – stille musik/afstresningsmusik

3) 20 min.: Gengivelsen – Tegning

Tegning – hvor deltagerne tegner deres oplevelser som deltagere – *”hvor du stod, hvordan der så ud, hvad du følte, hvad du tænkte, hvad du syntes, hvem du oplevede det sammen med”* (Ikke alle dele vil kunne nå at komme med på tegningen).

Der afspilles stille musik (afstressende) i baggrunden imens.

4) 15-20 min.: At dele dine erfaringer/tanker/oplevelser med en eller flere andre

Genfortæl til en makker – og Tanja + lærer/pædagog kommer rundt og lytter på – og skriver gerne til oplevelsen, hvad der fortælles; OBS til voksne: Vær så præcis som mulig i at gengive fortælling ordret.

Hvis muligt sættes parallelt 5 makkerpar (10 børn) til at genfortælle i en APP og sender deres svar/uddybelse af hvad tegningen illustrerer til Tanja og til egen lærer.

5) 5 min. Tak for i dag: Fælles farvel (fx ho-sah), et lille ritual/cirkelleg

6) 15-25 min. Børn interviewes v. Tanja omkring deres oplevelser – kan evt. også have andre børn fra gruppen til at være med til at interviewe.

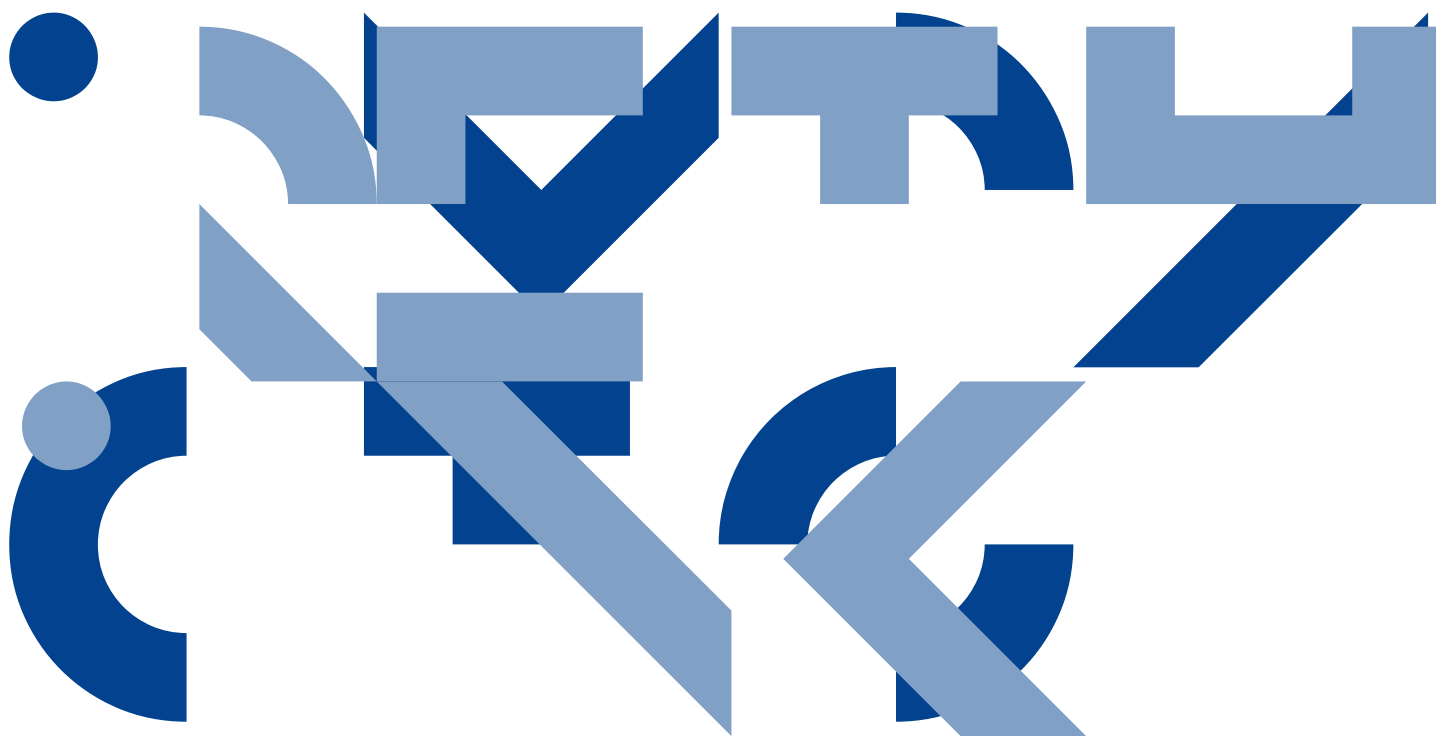
Produkt: børn besvarer gennem interviews/tegninger/snaps-stories/evt. deres efter forslag til en digital delagtiggørelse af deres proces.

Praktiske oplysninger:

Varighed: anslået 60-90 min. Incl. Tid til at tale med et par børn efter workshop (hvor øvrige børn ikke er aktiverede af workshoppen).

Deltagere: Gerne alle (en hel børnegruppe/klasse) der har deltaget efterfulgt af interview m 2-4 børn – og børnenes voksen.

Krav til lokalitet: et rum m. fri (og ren) gulvplads til at vi kan sidde, stå i kreds og bevæge os. Gerne internetadgang for brug af musik/lyd.

Hvordan har Aarhus 2017 været for børnene i Region Midtjylland? I denne rapport præsenteres fire udvalgte børnekulturprojekter under Aarhus 2017: *Kultur på Tur/Spektakelfestival* i Randers Kommune, *Snapstinget for børn på Borgvold* i Viborg Kommune, *Trædesten* i Aarhus Kommune og den fælles regionale børneåbning af kulturhovedstadsåret *Ønskelandet*. Rapporten diskuterer, hvad temaet for kulturhovedstadsåret – gentænk – har betydet for børnekulturen og peger dels på en tendens til at lægge vægt på, at børnene præsenterer værker, de selv skabt, og dels på tværfaglige samarbejder både mellem forskellige kulturinstitutioner, mellem kommunerne og mellem kulturinstitutioner og skoler/daginstitutioner. Som analytiske værktøjer præsenterer rapporten to modeller: Den dobbelte børnekulturtrekant, der med udgangspunkt i Flemming Mouritsens (1996 (1998)) klassiske skelnen mellem kultur *for med* og *af* børn, peger på et nyt mellemfelt mellem kultur *for* og *med* børn, hvor der opstår en række nye muligheder og udfordringer. Den anden model 'hånden' baserer sig på Austrup og Sørensens (2006) begreb om 'Kulturel Refleksion' og peger på, at der er flere forskellige mål og værdier på spil i æstetiske skabelsesprocesser. Hånden tilbydes som et refleksions- og dialogværktøj, som giver både voksne og børn mulighed for at sætte ord på værdien af de børnekulturprojekter, de indgår i.

Tanja Phaff Louring har beskæftiget sig med børnekultur siden 2000. Hun har en skuespillerbaggrund, en bachelor i dramaturgi og retorik & formidling, en kandidat i virksomhedskommunikation og er lektorkvalificeret fra professionshøjskolerne. Dette krydsfelt er del af arbejdstilgangen som underviser, følgeforsker, facilitator, projektleder og konsulent.

Louise Ejgod Hansen er forskningsleder for rethinkIMPACTS 2017, der gennemfører den forskningsbaserede evaluering af Aarhus 2017. Louise har været medudvikler af workshopformatet Teateroplevelser rettet mod skolebørn og har gennemført publikumsundersøgelser blandt børn, været følgeforsker på Trædestensprojektet og har i det hele taget en forskningsinteresse i børnekulturfeltet.